

OKVIRNI SPORAZUM

IZMEĐU

VLADE CRNE GORE

I

KOMISIJE EVROPSKIH ZAJEDNICA

O

**PRAVILIMA ZA SARADNjU KOJA SE ODNOSI NA FINANSIJSKU
POMOĆ EZ CRNOJ GORI U OKVIRU SPROVOĐENJA
INSTRUMENTA PRETPRISTUPNE POMOĆI (IPA)**

SADRŽAJ

Odjeljak I: Opšte odredbe.....	6
Član 1: Tumačenje.....	6
Član 2: Djelimično nevaženje i nenamjerne praznine.....	6
Član 3: Svrha.....	6
Član 4: Opšta pravila o finansijskoj pomoći.....	7
Član 5: Metode sprovođenja.....	8
Odjeljak II : Upravljačke strukture i nadležni organi.....	9
Član 6: Uspostavljanje i imenovanje struktura i nadležnih organa za decentralizovano upravljanje.....	9
Član 7: Uspostavljanje i imenovanje struktura i nadležnih organa za centralizovano i zajedničko upravljanje.....	10
Član 8: Funkcije i zajedničke odgovornosti struktura i nadležnih organa za podijeljeno upravljanje.....	11
Odjeljak III: Akreditacija i prenošenje upravljačkih ovlašćenja u okviru decentralizovanog upravljanja.....	11
Član 9: Zajednički zahtjevi.....	11
Član 10: Postupak za akreditaciju Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Nacionalnog fonda od strane Službenika nadležnog za akreditaciju.....	12
Član 11: Postupak akreditacije operativnih struktura od strane Nacionalnog službenika za ovjeravanje	12
Član 12: Postupak prenošenja upravljačkih ovlašćenja od strane Komisije.....	13
Član 13: Povlačenje ili suspendovanje akreditacije Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Nacionalnog fonda.....	13
Član 14: Povlačenje ili suspendovanje akreditacije operativnih struktura....	14
Član 15: Povlačenje ili suspendovanje prenosa upravljačkih ovlašćenja	15
Član 16: Decentralizacija bez <i>ex-ante</i> kontrole Komisije.....	15
Član 17: Izjava o jemstvu Nacionalnog službenika za ovjeravanje.....	16
Član 18: Utvrđivanje izvještaja i mišljenja tijela nadležnog za reviziju i shodno postupanje Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Komisije.....	16
Odjeljak IV: Opšta pravila finansijske pomoći Zajednice	17
Član 19: Podobnost troškova.....	17
Član 20: Vlasništvo nad kamatom.....	18
Član 21 : Tok revizije	18
Član 22 Intenzitet pomoći i stopa doprinosa Zajednice.....	18
Odjeljak V: Opšta pravila za sprovođenje.....	18

Član 23:	Pravila o nabavci.....	18
Član 24:	Promovisanje i uočljivost	19
Član 25:	Odobrovanje olakšica za realizaciju programa i izvršenje ugovora.....	20
Član 26:	Pravila o porezima, carinskim dažbinama i drugim fiskalnim troškovima.....	21
Član 27:	Nadzor, kontrola i revizija Komisije i Evropskog revizorskog suda.....	22
Član 28:	Sprječavanje nepravilnosti i prevare, mjere protiv korupcije.....	23
Član 29:	Nadoknada novčanih sredstava u slučaju nepravilnosti ili prevare.....	25
Član 30:	Finansijske korekcije.....	25
Član 31:	Finansijska usklađivanja.....	25
Član 32:	Kriterijumi za vršenje finansijskih korekcija.....	25
Član 33:	Postupak za finansijske korekcije.....	26
Član 34:	Povraćaj sredstava.....	26
Član 35:	Ponovno korišćenje doprinosa Zajednice.....	26
Član 36:	Praćenje u slučaju decentralizovanog upravljanja, odbori za monitoring.....	27
Član 37:	Praćenje u slučaju centralizovanog ili zajedničkog upravljanja....	28
Član 38:	Godišnji i završni izvještaji o realizaciji.....	28
Član 39:	Zatvaranje programa u okviru decentralizovanog upravljanja.....	29
Član 40:	Zatvaranje programa u okviru centralizovanog ili zajedničkog upravljanja.....	29
Odjeljak VI: Završne odredbe.....		29
Član 41:	Konsultacije.....	29
Član 42:	Usklađivanje razlika, arbitraža.....	30
Član 43:	Sporovi sa trećim licima	30
Član 44:	Obavještenja.....	30
Član 45:	Aneksi.....	31
Član 46:	Stupanje na snagu.....	31
Član 47:	Izmjene i dopune.....	31
Član 48:	Prestanak važenja	31
Član 49:	Jezik.....	31

Aneksi:

- ANEKS A: Funkcije i opšte odgovornosti struktura, nadležnih organa i tijela u skladu sa članom 8 Okvirnog sporazuma između Komisije i Vlade Crne Gore
- ANEKS B: Model Izjave o jemstvu Nacionalnog službenika za ovjeravanje u skladu sa članom 17 Okvirnog sporazuma između Komisije i Vlade Crne Gore
- ANEKS C: Model godišnjeg izveštaja o izvršenim revizijama od strane revizorskog organa Crne Gore u skladu sa članom 29(2)(b) Uredbe za sprovođenje IPA
- ANEKS D: Model godišnjeg revizorskog mišljenja od strane revizorskog organa Crne Gore u skladu sa članom 29(2)(b) Uredbe za sprovođenje IPA
- ANEKS E: Model revizorskog mišljenja od strane revizorskog organa Crne Gore o završnom izvještaju o troškovima za zatvaranje programa ili djelova programa u skladu sa članom 29(2)(b) Uredbe za sprovođenje IPA.

Komisija Evropskih zajednica, u daljem tekstu: «**Komisija**», postupajući za Evropsku zajednicu i u ime Evropske zajednice, u daljem tekstu: «Zajednica»

s jedne strane,

i

Vlade Crne Gore, postupajući u ime Crne Gore, u daljem tekstu: «**Korisnik**»

i zajedno, u daljem tekstu: «Strane ugovornice»,

s obzirom na to

- (1) da je, dana 1. avgusta 2006. godine, Savjet Evropske unije usvojio Uredbu (EZ) br. 1085/2006 od 17. jula 2006. godine ⁽¹⁾ kojom se uspostavlja instrument za pretprijetupnu pomoć (u daljem tekstu: «Okvirna uredba IPA»). Počev od 1. januara 2007. godine kada je stupio na snagu, ovaj novi instrument predstavlja jedinu zakonsku osnovu za pružanje finansijske pomoći zemljama kandidatima i zemljama potencijalnim kandidatima u njihovim nastojanjima da unaprijede političke, ekonomske i institucionalne reforme kako bi postale članice Evropske unije;
- (2) da je, dana 12. juna 2007. godine, Komisija usvojila uredbu za sprovođenje Okvirne uredbu IPA, sa detaljnim odredbama koje se primjenjuju na pitanja upravljanja i kontrole;
- (3) da novi instrument za pretprijetupnu pomoć (IPA) zamjenjuje pet prethodno postojećih pretprijetupnih instrumenata: Uredbu (EEZ) br. 3906/1989 o ekonomskoj pomoći određenim zemljama Centralne i Istočne Evrope, Uredbu (EZ) br. 1267/1999 o uvođenju instrumenta za strukturne politike pretprijetupanja, Uredbu (EZ) br. 1268/1999 o podršci za pretprijetupne mjere za poljoprivredni i ruralni razvoj, Uredbu (EZ) br. 2666/2000 o pomoći Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Saveznoj Republici Jugoslaviji i Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji kojom se ukida Uredba (EZ) br. 1628/96 i kojom se mijenjaju i dopunjavaju Uredbe (EEZ) br. 3906/89 i (EEZ) br. 1360/90 i Odluke 97/256/EZ i 1999/311/EZ, i Uredbu (EZ) br. 2500/2001 o finansijskoj pomoći Turskoj;
- (4) da je Korisnik podoban na osnovu IPA kao što je predviđeno u Okvirnoj uredbi IPA i u Uredbi Komisije (EZ) br. 718/2007 od 12. juna 2007. godine,⁽²⁾ kojom se sprovodi Okvirna uredba IPA (u daljem tekstu: «Uredba za sprovođenje IPA»);

¹ Sl. list L 210, od 31. jula 2006, str. 82

² Sl. list L 170, od 29. juna 2007, str. 1

- (5) da Korisnik trenutno figurira u Aneksu 2 Okvirne uredbe IPA, i da bi, prema tome, trebalo da ima pristup Komponenti pomoći u tranziciji i izgradnji institucija i Komponenti prekogranične saradnje koje su ustanovljene u okviru IPA i da će, čim Korisnik dobije status zemlje kandidata i shodno tome mjesto u Aneksu 1 navedene Uredbe, Korisniku u principu otvoriti pristup ostalim trima komponentama;
- (6) da je, prema tome, neophodno da se definišu pravila za saradnju koja se odnose na finansijsku pomoć EZ Korisniku u okviru IPA;

SPORAZUMJELE SU SE KAKO SLIJEDI:

ODJELJAK I OPŠTE ODREDBE

Član 1 Tumačenje

- (1) Ukoliko u ovom Okvirnom sporazumu nema nijedne izričite odredbe koja bi bila u suprotnom smislu, termini koji se koriste u ovom Sporazumu imaju isto značenje koje im je dato u Okvirnoj uredbi IPA i Uredbi za sprovođenje IPA.
- (2) Ukoliko u ovom Okvirnom sporazumu nema nijedne izričite odredbe koja bi bila u suprotnom smislu, upućivanja na ovaj Sporazum predstavljaju upućivanja na taj Sporazum sa svim njegovim izmjenama, dopunama i zamjenama koje budu povremeno vršene.
- (3) Bilo koja upućivanja na uredbe Savjeta ili Komisije odnose na onu verziju tih uredbi koja je navedena. Po potrebi, modifikacije tih uredbi se prenose u ovaj Okvirni sporazum putem izmjena i dopuna.
- (4) Naslovi u ovom Sporazumu nemaju nikakav pravni značaj i ne utiču na tumačenje.

Član 2 Djelimično nevaženje i nenamjerne praznine

Ako jedna odredba ovog Sporazuma bude ili postane nevažeća ili ako ovaj Sporazum sadrži nenamjerne praznine, to neće uticati na važnost ostalih odredbi ovog Sporazuma. Strane ugovornice će zamijeniti bilo koju nevažeću odredbu važećom odredbom koja je najpribližnija svrsi i namjeni nevažeće odredbe. Strane ugovornice će popuniti bilo koju nenamjernu prazninu odredbom koja najbolje odgovara svrsi i namjeni ovog Sporazuma u saglasnosti sa Okvirnom uredbom IPA i Uredbom za sprovođenje IPA.

Član 3 Svrha

- (1) U cilju unaprjeđenja saradnje između Strana ugovornica i da bi se Korisniku pomoglo u progresivnom usklađivanju sa standardima i politikama Evropske unije, uključujući, gde je to adekvatno pravni sistem EU (*acquis*

communautaire), u cilju pridruživanja, Strane ugovornice su saglasne da sprovedu aktivnosti u raznim poljima koja su naznačena u dvije gore pomenute uredbe i u mjeri u kojoj to bude primjenjivo na Korisnika.

- (2) Aktivnosti na pružanju pomoći će se financirati i sprovoditi u okviru zakonskog, administrativnog i tehničkog okvira koji je utvrđen u ovom Sporazumu i dalje detaljno razrađen u sektorskim sporazumima i/ili sporazumima o financiranju, ukoliko postoje.
- (3) Korisnik preduzima sve neophodne korake da obezbijedi propisno izvršenje svih aktivnosti na pružanju pomoći i da olakša sprovođenje predmetnih programa.

Član 4 Opšta pravila o finansijskoj pomoći

- (1) Na finansijsku pomoć koju Zajednica pruža u okviru IPA primjenjuju se sljedeći principi:
 - a) pomoć se pruža uz poštovanje principa dosljednosti, komplementarnosti, koordinacije, partnerstva i koncentracije;
 - b) pomoć je dosljedna politikama EU i njom se podržava usklađivanje sa *acquis communautaire*;
 - c) pomoć se pruža u skladu sa budžetskim principima utvrđenim u Uredbi Savjeta (EZ, Euratom) br. 1605/2002 od 25. juna 2002. godine⁽³⁾ o Finansijskoj uredbi koja se primjenjuje na opšti budžet Evropskih zajednica (u daljem tekstu: «Finansijska uredba») i Pravilniku o njenom sprovođenju⁽⁴⁾;
 - d) pomoć se pruža tako da odgovara potrebama koje su definisane u procesu proširenja i mogućnostima Korisnika da tu pomoć realizuje. Uzimaju se u obzir i iskustva drugih;
 - e) Korisnik se podstiče da izgradi odnos pune odgovornosti prema procesu izrade programa pomoći i njihovoj realizaciji. Pomoć se jasno identifikuje kao intervencija EU;
 - f) aktivnosti će se valjano pripremiti, dok ciljevi koje treba ostvariti u datom periodu moraju biti definisani tako da su jasni i podložni verifikaciji; postignuti rezultati treba da se ocjenjuju na osnovu adekvatnih pokazatelja koji se mogu izmjeriti;
 - g) u toku raznih faza sprovođenja pomoći biće sprječavana svaka diskriminacija po osnovu pola, rasnog ili etničkog porijekla, religije ili vjere, invaliditeta, starosti ili seksualne opredijeljenosti;
 - h) ciljevi pretpristupne pomoći ostvaruju se u okviru održivog razvoja i napora koje Zajednica ulaže u zaštitu i poboljšanje stanja životne sredine.

³ Sl. list L 248, od 16. septembra 2002, str. 1, izmijenjena i dopunjena Uredbom br. 1995/2006 od 13. decembra 2006. godine (Sl. list L 390, od 30. decembra 2006, str. 1)

⁴ Uredba Komisije (EZ, Euratom) br. 2342/2002 od 23. decembra 2002. kojom se utvrđuju detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Savjeta (EZ, Euratom) br. 1605/2002 (Sl. list L 357, od 31. decembra 2002, str. 1), posljednji put izmijenjena i dopunjena Uredbom Komisije br. 478/2007 od 23. aprila 2007 (Sl. list L 111, od 28. aprila 2007)

- (2) Pomoć Korisniku će se zasnivati na prioritetima identifikovanim u postojećim dokumentima, t.j. Evropskom partnerstvu, izvještajima i strateškim dokumenatima sadržanim u godišnjim paketima proširenja Komisije, i Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Čim Korisnik dobije status zemlje kandidata i čim se shodno tome pojavi u Aneksu 1 Okvirne uredbe IPA, pomoć za Korisnika može da se zasniva i na prioritetima koji su utvrđeni u Partnerstvu za pristupanje, nacionalnom programu za usvajanje *acquis communautaire* i pregovaračkom okviru.
- (3) Sve aktivnosti za koje se dobija pomoć u okviru IPA moraju u principu biti istovremeno finansirane i od Korisnika i Zajednice, ukoliko nije drugačije dogovoreno u Sektorskom sporazumu ili Sporazumu o finansiranju.
- (4) Ukoliko izvođenje aktivnosti zavisi od finansijskih sredstava koja treba angažovati iz sopstvenih resursa Korisnika ili iz drugih izvora, finansijska sredstva Zajednice postaju raspoloživa u isto vrijeme kao i finansijska sredstva Korisnika i/ili drugih izvora sredstava.
- (5) Pružanje finansijske pomoći od strane Zajednice u okviru IPA uslovljeno je ispunjavanjem obaveza koje Korisnik ima na osnovu Okvirnog sporazuma i na osnovu Sektorskog sporazuma ili Sporazuma o finansiranju, ukoliko su sklopljeni.

Član 5 Metode sprovođenja

- (1) Za sprovođenje pomoći na osnovu IPA u Crnoj Gori, kao pravilo će se primjenjivati decentralizovano upravljanje, pri čemu Komisija prenosi upravljanje određenim postupcima na Korisnika, dok zadržava ukupnu krajnju odgovornost za izvršenje opšteg budžeta u skladu sa članom 53c Finansijske uredbe i odnosnim odredbama Sporazuma EZ. Decentralizovana uprava će najmanje pokrivati javno nadmetanje, proces ugovaranja i plaćanja od strane nacionalne uprave Korisnika. Operacije će se sprovoditi u skladu sa odredbama utvrđenim u članu 53c Finansijske uredbe i članovima na koje upućuje ovaj član.
- (2) Međutim, ugovorne strane mogu da se saglase da koriste:
 - a) centralizovano upravljanje definisano u članu 53a Finansijske uredbe u okviru Komponente pomoći u tranziciji i jačanja institucija, posebno za regionalne i horizontalne programe, i u okviru Komponente prekogranične saradnje. Ono takođe može biti korišćeno za tehničku pomoć unutar bilo koje IPA komponente. Operacije se sprovode u skladu sa odredbama iz članova 53 tačka (a), 53a i 54 do 57 Finansijske uredbe;
 - b) zajedničko upravljanje definisano u članu 53d Finansijske uredbe za Komponentu pomoći u tranziciji i jačanja institucija, posebno za regionalne i horizontalne programe, i za programe koji uključuju

međunarodne organizacije. Operacije se sprovode u skladu sa odredbama iz članova 53 tačka (c) i 53d Finansijske uredbe;

- c) podijeljeno upravljanje kako je utvrđeno u članu 53b Finansijske uredbe u okviru Komponente prekogranične saradnje, za prekogranične programe koji uključuju države članice Evropske unije. Operacije se sprovode u skladu sa odredbama iz članova 53 tačka (b), 53b i Glave II Drugog dijela Finansijske uredbe. Sljedeća posebna odredba se uzima u obzir pri sprovođenju prekograničnih programa sa državama članicama.

U slučaju kada jedna ili više država članica Evropske unije i Korisnik učestvuju u prekograničnom programu, a nijesu još uvijek spremni za sprovođenje cijelog programa pod podijeljenim upravljanjem, onaj dio programa koji se odnosi na državu(e) članicu(e) sprovodi se u skladu sa Glavom II (Komponenta prekogranične saradnje), Poglavlje III, Odjeljak 2 Uredbe za sprovođenje IPA programa (članovi 101 do 138), a onaj dio programa koji se odnosi na Korisnika sprovodi se u skladu sa Glavom II, Poglavljem III, Odjeljkom 3 Uredbe za sprovođenje IPA programa. (Na članove 139 do 146 Uredbe za sprovođenje IPA, osim člana 142, primjenjuju se odredbe iz člana 110 koje se odnose na Zajednički odbor za monitoring).

- (3) Ukoliko to zahtijeva odnosna Odluka o finansiranju, Komisija i Korisnik sklapaju Sporazum o finansiranju u skladu sa članom 8 Uredbe o sprovođenju IPA programa o višegodišnjim ili godišnjim programima. Sporazumi o finansiranju se mogu sklapati između Komisije i nekoliko država korisnica u okviru IPA programa, uključujući Korisnika za pomoć za programe koji se odnose na više država i horizontalne inicijative.
- (4) Ovaj Okvirni sporazum primjenjuje se na sve Sporazume o finansiranju sklopljene između Strana ugovornica radi finansijske pomoći u okviru programa IPA. Tamo gdje postoje, Sektorski sporazumi u vezi s odnosnom komponentom primjenjuju se na sve Sporazume o finansiranju sklopljene u okviru te komponente. Ukoliko Sporazum o finansiranju ne postoji, pravila sadržana u ovom Okvirnom sporazumu primjenjuju se zajedno sa Sektorskim sporazumima, ako ih bude.

ODJELJAK II UPRAVLJAČKE STRUKTURE I NADLEŽNI ORGANI

Član 6 Uspostavljanje i imenovanje struktura i nadležnih organa za decentralizovano upravljanje

- (1) Korisnik mora imenovati sljedeće strukture i nadležne organe u slučaju decentralizovanog upravljanja:

- a) Službenik nadležan za akreditaciju (CAO);
 - b) Nacionalni IPA koordinator (NIPAC);
 - c) Strateški koordinator za Komponentu regionalnog razvoja i Komponentu razvoja ljudskih resursa;
 - d) Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO)
 - e) Nacionalni fond (NF);
 - f) Operativne strukture po komponenti ili programu koje će se baviti upravljanjem i sprovođenjem pomoći na osnovu Uredbe za sprovođenje IPA programa;
 - g) Revizorski organ.
- (2) Posebni nadležni organi mogu se uspostaviti unutar opšteg okvira koji utvrđuju prethodno opisani nadležni organi i tijela unutar ili izvan operativnih struktura koje su na početku imenovane. Korisnik osigurava da krajnja odgovornost za funkcije operativnih struktura ostane na operativnoj strukturi koja je na početku imenovana. Takvo prestrukturiranje postaje formalno u pismenim sporazumima i podliježe akreditaciji od strane Nacionalnog službenika za ovjeravanje i prenosu upravljanja od strane Komisije.
- (3) Korisnik mora osigurati da se odgovarajuća podjela dužnosti primjenjuje na nadležne organe i tijela iz prethodnog stava 1. i 2. u skladu s članom 56. Finansijske uredbe. Dužnosti se dijele kada se različiti zadaci u vezi sa nekom transakcijom dodjeljuju različitom osoblju, čim se pomaže obezbjeđivanju da svaki zasebni zadatak bude pravilno obavljen.

Član 7 Uspostavljanje i imenovanje struktura i nadležnih organa za centralizovano ili zajedničko upravljanje

- (1) U slučaju centralizovanog ili zajedničkog upravljanja, Nacionalni IPA koordinator nastupa kao predstavnik Korisnika prema Komisiji. Brine se za održavanje bliske veze između Komisije i Korisnika, i u pogledu opšteg procesa pristupanja i u pogledu pomoći EU u prepristupnom periodu u okviru programa IPA.
- (2) Nacionalni IPA koordinator odgovoran je i za koordinaciju učešća Korisnika u odnosnim prekograničnim programima, kako sa državama članicama tako i sa drugim državama korisnicama, kao i u transnacionalnim, međuregionalnim ili programima saradnje na području morskog bazena u okviru drugih instrumenata Zajednice. U vezi sa malo prije pomenutom odgovornošću, Nacionalni IPA koordinator može delegirati zadatke na koordinatora programa prekogranične saradnje.

- (3) U slučaju Komponente prekogranične saradnje, operativne strukture imenuje i uspostavlja Korisnik, u skladu sa članom 139 Uredbe za sprovođenje IPA programa.

Član 8 Funkcije i zajedničke odgovornosti struktura, nadležnih organa i tijela

- (1) Nadležnim organima i tijelima navedenim u prethodnom članu 6 dodjeljuju se funkcije i zajedničke odgovornosti navedene u ANEKSU A uz ovaj Okvirni sporazum.
- (2) Posebne dodjele funkcija i odgovornosti u vezi s pojedinom komponentom mogu se odrediti u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju. Ne smiju biti u suprotnosti sa osnovnim pristupom odabranim za dodjelu funkcija i zajedničkih odgovornosti, kao što je prikazano u ANEKSU A.
- (3) Ukoliko je u okviru decentralizovanog upravljanja određenim osobama dodijeljena odgovornost za neku aktivnost u vezi sa upravljanjem, sprovođenjem i kontrolom programa, Korisnik je dužan da takvim osobama omogući izvršavanje dužnosti povezanih s tom odgovornošću, kao i u slučajevima u kojima nema hijerarhijske veze između njih i tijela koja učestvuju u toj aktivnosti. Korisnik je posebno dužan da tim osobama da ovlaštenje da, kroz formalne radne sporazume između njih i dotičnih tijela, mogu da uspostave:
- odgovarajući sistem razmjene informacija, uključujući ovlaštenje da se, po potrebi, zahtijevaju informacije i pravo pristupa dokumentima i osoblju na licu mjesta;
 - standarde koji treba da budu zadovoljeni;
 - postupke kojih se treba pridržavati.

ODJELJAK III AKREDITACIJA I PRENOŠENJE UPRAVLJAČKIH OVLAŠĆENJA U OKVIRU DECENTRALIZOVANOG UPRAVLJANJA

Član 9 Zajednički zahtjevi

Upravljanje koje se odnosi na komponentu, program ili mjeru može da bude prenijeto na Korisnika, ako i kada se ispune sljedeći zahtjevi:

- a) Korisnik ispunjava uslove iz člana 56 Finansijske uredbe, posebno u pogledu sistema upravljanja i kontrole. Sistemi upravljanja i kontrole uspostavljeni u Crnoj Gori obezbjeđuju djelotvornu i efikasnu kontrolu najmanje u područjima navedenim u Aneksu Uredbe o sprovođenju IPA programa i kako je navedeno pod brojem 1 c) u ANEKSU A uz ovaj Okvirni sporazum. Strane ugovornice se mogu dogovoriti oko dodatnih uslova u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.

b) Službenik nadležan za akreditaciju dao je akreditaciju Nacionalnom službeniku za ovjeravanje

- i kao rukovodiocu nacionalnog fonda koji snosi ukupnu odgovornost za finansijsko upravljanje fondovima EU u Crnoj Gori i koji odgovara za zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija;
- i u pogledu sposobnosti Nacionalnog službenika za ovjeravanje da ispuni odgovornosti radi efikasnog funkcionisanja sistema upravljanja i kontrole u okviru IPA programa.

Akreditacija Nacionalnog službenika za ovjeravanje obuhvata i Nacionalni fond, kao što je opisano u Aneksu A, 5.

c) Nacionalni službenik za ovjeravanje je dao akreditaciju relevantnim operativnim strukturama.

Član 10 Postupak za akreditaciju Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Nacionalnog fonda od strane Službenika nadležnog za akreditaciju

- (1) Akreditacija Nacionalnog službenika za ovjeravanje u skladu sa članom 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa zavisi od toga da li je on ispunio važećih zahtjeva iz člana 11 pomenute uredbe i kako je detaljnije određeno u Aneksu A, 4. Ovu akreditaciju prati revizorsko mišljenje koje sastavlja spoljni revizor funkcionalno nezavisan od svih učesnika u sistemu upravljanja i kontrole. Revizorsko mišljenje zasnivaće se na ispitivanjima sprovedenim u skladu sa međunarodno prihvaćenim revizorskim standardima.
- (2) Službenik nadležan za akreditaciju dužan je da obavijesti Komisiju o akreditaciji Nacionalnog službenika za ovjeravanje, najkasnije do momenta obavještenja o akreditaciji prve operativne strukture. Službenik nadležan za akreditaciju dužan je da osigura sve relevantne prateće podatke na zahtjev Komisije.
- (3) Službenik nadležan za akreditaciju dužan je da odmah obavijesti Komisiju o svim promjenama koje se odnose na nacionalnog službenika za ovjeravanje ili nacionalni fond. U slučaju da promjena utiče na Nacionalnog službenika za ovjeravanje ili Nacionalni fond u vezi s važećim zahtjevima iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa, Službenik nadležan za akreditaciju šalje Komisiji procjenu o posljedicama takve promjene na valjanost akreditacije. Ukoliko je takva promjena značajna, Službenik nadležan za akreditaciju dužan je takođe da obavijesti Komisiju o svojoj odluci koja se tiče akreditacije.

Član 11 Postupak akreditacije operativnih struktura od strane Nacionalnog službenika za ovjeravanje

- (1) Akreditacija operativne strukture podliježe ispunjavanju zahtjeva iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa. To uvjeravanje praćeno je revizorskim mišljenjem spoljnog revizora, koji je funkcionalno nezavistan od svih učesnika u

sistemu upravljanja i kontrole. Revizorsko mišljenje se temelji na ispitivanjima sprovedenim u skladu sa međunarodno prihvaćenim revizorskim standardima.

- (2) Nacionalni službenik za ovjeravanje dužan je da obavijesti Komisiju o akreditaciji operativnih struktura i da obezbijedi sve relevantne prpratne podatke na zahtjev Komisije, uključujući opis sistema upravljanja i kontrole.

Član 12 Postupak prenošenja upravljačkih ovlašćenja od strane Komisije

- (1) Komisija prenosi ovlašćenje za upravljanje na Korisnika tek nakon imenovanja i uspostavljanja tijela i nadležnih organa iz prethodnog člana 6 i nakon što se ispune uslovi iz ovog člana.
- (2) Prije prenosa ovlašćenja upravljanja, Komisija pregleda akreditacije Nacionalnog službenika za ovjeravanje i operativnih struktura, kako je navedeno u prethodnim članovima 10 i 11, i provjerava postupke i strukture bilo kojeg od predmetnih tijela ili nadležnih organa u Crnoj Gori. Ovo može uključiti provjere na licu mjesta od strane službi Komisije ili neke revizorske kuće sa kojom je Komisija sklopila pod-ugovor.
- (3) Komisija, u svojoj odluci o prenosu ovlašćenja upravljanja, može odrediti dodatne uslove, u cilju obezbjeđenja ispunjavanja zahtjeva iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa. Ti dodatni uslovi moraju se ispuniti u okviru utvrđenog roka, koji određuje Komisija, kako bi prenos ovlašćenja upravljanja ostao na snazi.
- (4) Odlukom Komisije o prenosu ovlašćenja upravljanja utvrđuje se popis *ex ante* kontrola, ako ih bude, koje će Komisija sprovesti kod tendera za ugovore, objavljivanja poziva za podnošenje prijedloga kao i kod dodjela ugovora i bespovratnih sredstava. Ovaj popis može se razlikovati u zavisnosti od komponenti ili programa. *Ex ante* kontrole se primjenjuju, u zavisnosti od komponenti ili programa, sve dok Komisija ne dopusti decentralizovano upravljanje bez *ex ante* kontrola, kao što je navedeno u članu 16 ovog Sporazuma.

Član 13 Povlačenje ili suspendovanje akreditacije Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Nacionalnog fonda

- (1) Nakon prenosa ovlašćenja upravljanja od strane Komisije, Službenik nadležan za akreditaciju odgovoran je za praćenje trajnog ispunjenja svih zahtjeva da bi se ova akreditacija zadržala i dužan je da obavijesti Komisiju o svim značajnim promjenama u vezi sa njom.
- (2) Ukoliko bilo koji od važećih zahtjeva iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa nije, ili više nije, ispunjen, Službenik nadležan za akreditaciju dužan je da ili suspenduje ili povuče akreditaciju Nacionalnog službenika za ovjeravanje i da odmah obavijesti Komisiju o svojoj odluci i razlozima za tu odluku. Službenik nadležan za akreditaciju naročito je dužan da se uvjeri da su ti zahtjevi ponovno

ispunjeni prije vraćanja akreditacije. Takvo uvjeravanje prati revizorsko mišljenje, kao što je navedeno u članu 10, stav 1 ovog Sporazuma.

- (3) U slučaju da Službenik nadležan za akreditaciju povuče ili suspenduje akreditaciju Nacionalnog službenika za ovjeravanje, primjenjuju se sljedeće odredbe:
- Komisija prestaje da prenosi sredstva Korisniku za period kada akreditacija nije na snazi;
 - Tokom razdoblja u kojem akreditacija nije na snazi, svi računi u eurima ili računi u eurima za predmetne komponente biće blokirani, a isplate koje je Nacionalni fond izvršio sa tih blokiranih računa u eurima neće se smatrati prihvatljivim za finansiranje Zajednice;
 - Ne dovodeći u pitanje bilo koje druge finansijske korekcije, Komisija može sprovesti finansijske korekcije, kako je navedeno u članu 30 ovog Sporazuma, protiv Korisnika u vezi sa prethodnim nepoštovanjem zahtjeva za prenos ovlašćenja upravljanja.

Član 14 Povlačenje ili suspendovanje akreditacije operativnih struktura

- (1) Nakon prenosa ovlašćenja upravljanja od strane Komisije, Nacionalni službenik za ovjeravanje je odgovoran za praćenje trajnog ispunjenja svih zahtjeva da bi se ova akreditacija zadržala i dužan je da obavijesti Komisiju i Službenika nadležnog za akreditaciju o svim značajnim promjenama u vezi s njom.
- (2) Ukoliko bilo koji od zahtjeva iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa nije, ili više nije, ispunjen, Nacionalni službenik za ovjeravanje je dužan ili da suspenduje ili da povuče akreditaciju predmetne operativne strukture, i da odmah obavijesti Komisiju i Službenika nadležnog za akreditaciju o svojoj odluci i razlozima za takvu odluku. Nacionalni službenik za ovjeravanje je dužan da se uvjeri da su ti zahtjevi ponovo ispunjeni prije vraćanja predmetne akreditacije. Ovo uvjeravanje prati revizorsko mišljenje, kao što je navedeno u članu 11, stav 1 ovog Sporazuma.
- (3) U slučaju da Nacionalni službenik za ovjeravanje povuče ili suspenduje akreditaciju operativne strukture, primjenjuju se sljedeće odredbe:
- Komisija prestaje da prenosi Korisniku sredstva programe ili operacije koje sprovodi dotična operativna struktura za period dok je akreditacija suspendovana ili povučena;
 - Ne dovodeći u pitanje bilo koju drugu finansijsku korekciju, Komisija može sprovesti finansijske korekcije, kao što je utvrđeno u članu 30 ovog Sporazuma, protiv Korisnika u vezi sa prethodnim nepoštovanjem zahtjeva i uslova za prenos ovlašćenja upravljanja;

- Nove pravne obaveze preuzete od strane predmetne operativne strukture ne smatraju se prihvatljivim za vrijeme trajanja perioda u kojem akreditacija nije na snazi;
- Nacionalni službenik za ovjeravanje je odgovoran za preduzimanje odgovarajućih zaštitnih mjera u vezi sa izvršenim isplatama ili potpisanim ugovorima predmetne operativne strukture.

Član 15 Povlačenje ili suspendovanje prenosa upravljačkih ovlaštenja

- (1) Komisija nadgleda usaglašenost sa zahtjevima iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa.
- (2) Nezavisno od odluke Službenika nadležnog za akreditaciju da zadrži, suspenduje ili povuče akreditaciju Nacionalnog službenika za ovjeravanje ili odluke Nacionalnog službenika za ovjeravanje da zadrži, suspenduje ili povuče akreditaciju operativne strukture, Komisija može da povuče ili suspenduje prenos ovlaštenja upravljanja u bilo kojem trenutku, posebno u slučaju kada neki od zahtjeva pomenutih u članu 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa nijesu, ili više nijesu, ispunjeni.
- (3) U slučaju da Komisija povuče ili oduzme prenos prava upravljanja, primjenjuju se sljedeće odredbe:
 - Komisija prestaje da prenosi sredstava Korisniku;
 - Ne dovodeći u pitanje bilo koje druge finansijske korekcije, Komisija može sprovesti finansijske korekcije, kao što je navedeno u članu 30 ovog Sporazuma, protiv Korisnika u vezi sa prethodnim nepoštovanjem zahtjeva za prenos ovlaštenja upravljanja.

Komisija može da definiše ostale posljedice takvog suspendovanja ili povlačenja u posebnoj Odluci Komisije.

- (4) Odlukom Komisije mogu se utvrditi odredbe koje se tiču suspendovanja ili povlačenja prenosa prava upravljanja u vezi sa pojedinim tijelima ili nadležnim organima.

Član 16 Decentralizacija bez *ex-ante* kontrole Komisije

- (1) Decentralizacija bez *ex-ante* kontrole Komisije je cilj sprovođenja svih komponenti IPA programa gdje se pomoć sprovodi na decentralizovanoj osnovi, u skladu sa članom 5 ovog Sporazuma. Vrijeme postizanja ovog cilja može se razlikovati u zavisnosti od predmetne komponente IPA programa.
- (2) Prije odustajanja od *ex-ante* kontrola, navedenih u Odluci Komisije o prenosu upravljanja, Komisija je dužna da se uvjeri u djelotvorno funkcionisanje predmetnog sistema upravljanja i kontrole, u skladu sa relevantnim pravilima

Zajednice i nacionalnim pravilima. Komisija posebno nadgleda sprovođenje, od strane Korisnika, plana sadržanog u Sporazumu o finansiranju, koji se može odnositi na postupno odricanje od različitih vrsta *ex-ante* kontrola. Komisija će propisno razmotriti rezultate koje Korisnik postiže u ovom kontekstu, posebno u pružanju pomoći i procesu pregovaranja.

Član 17 Izjava o jemstvu Nacionalnog službenika za ovjeravanje

- (1) Nacionalni službenik za ovjeravanje daje godišnju izjavu o upravljanju koja obuhvata
 - njegovu ukupnu odgovornost, u funkciji direktora Nacionalnog fonda, za finansijsko upravljanje fondovima EU u Crnoj Gori i za zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija;
 - njegovu odgovornost za djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole na osnovu IPA programa.

Ova izjava o upravljanju će biti u formi Izjave o jemstvu koju treba dostaviti Komisiji do 28. februara svake godine uz kopiju Službeniku nadležnom za akreditaciju.

- (2) Izjava o jemstvu se temelji na stvarnom nadzoru sistema upravljanja i kontrole koji sprovodi Nacionalni službenik za ovjeravanje tokom finansijske godine.
- (3) Izjava o jemstvu se sastavlja prema priloženom primjeru u **ANEKSU B** uz ovaj Okvirni sporazum.
- (4) Ukoliko potvrde koje se odnose na djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole i zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija koje treba dati kroz Izjavu o jemstvu ne mogu da se dobiju, Nacionalni službenik za ovjeravanje je dužan da obavijesti Komisiju, uz kopiju Službeniku nadležnom za akreditaciju, o razlozima i mogućim posljedicama kao i o mjerama preduzetim za ispravku situacije i zaštitu interesa Zajednice.

Član 18 Utvrđivanje izvještaja i mišljenja organa nadležnog za reviziju i shodno postupanje Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Komisije

- (1) U zavisnosti od detaljnih funkcija i odgovornosti revizorskog organa definisanih u **ANEKSU A** uz ovaj Okvirni sporazum, revizorski organ će utvrditi naročito sljedeće izvještaje i mišljenja:
 - a) Godišnji izvještaj o revizorskim aktivnostima prema modelu iz **ANEKSA C** uz ovaj Okvirni sporazum;

- b) Godišnje mišljenje revizora o sistemu upravljanja i kontrole prema modelu iz **ANEKSA D** uz ovaj Okvirni sporazum;
 - c) Godišnje mišljenje revizora o završnom izvještaju o troškovima za zatvaranje programa ili djelova programa prema modelu iz **ANEKSA E** uz ovaj Okvirni sporazum.
- (2) Poslije prijema godišnjeg izvještaja o revizorskim aktivnostima i godišnjeg mišljenja revizora iz stava 1, Nacionalni službenik za ovjeravanje:
- a) odlučuje da li su potrebna bilo koja poboljšanja u sistemima upravljanja i kontrole, evidentira odluke u tom smislu i obezbjeđuje blagovremeno sprovođenje tih poboljšanja;
 - b) vrši neophodna usklađivanja u zahtjevima za plaćanja koja se šalju Komisiji.
- (3) Komisija može da odluči bilo da sama preduzme radnje praćenja kao odgovor na izvještaje i mišljenja, na primjer iniciranjem finansijskog korektivnog postupka, ili da zahtijeva da Korisnik pokrene postupak, obavještavajući nacionalnog službenika za ovjeravanje i službenika nadležnog za akreditaciju o svojoj odluci.

ODJELJAK IV OPŠTA PRAVILA FINANSIJSKE POMOĆI ZAJEDNICE

Član 19 Podobnost troškova

- (1) U slučaju decentralizovanog upravljanja, uprkos akreditaciji od strane Službenika nadležnog za akreditaciju i Nacionalnog službenika za ovjeravanje, potpisani ugovori i dodaci, nastali troškovi i izvršena plaćanja od strane nacionalnih vlasti neće biti podobni za finansiranje u okviru IPA programa prije nego što Komisija prenese upravljanje na date strukture i organe. Krajnji datum za podobnost troškova utvrđuje se u Sporazumima o finansiranju, po potrebi.
- (2) Odstupanjem od stava 1,
- a) tehnička pomoć dobijena kao podrška za uspostavljanje sistema upravljanja i kontrole može da bude prihvatljiva prije početnog prenosa ovlašćenja za upravljanje, za troškove koji nastanu posle 1. januara 2007. godine;
 - b) troškovi koji nastanu poslije upućivanja poziva za podnošenje prijedloga ili poziva za podnošenje ponuda mogu takođe da budu prihvatljivi ukoliko poziv bude upućen prije početnog prenosa ovlašćenja za upravljanje, ukoliko se to prvo prenošenje ovlašćenja za upravljanje izvrši u okviru rokova koji su definisani u rezervnoj klauzuli koja treba da se unese za date operacije odnosno pozive i ukoliko se dobije prethodna saglasnost Komisije za data

dokumenta. Pozivi za podnošenje prijedloga ili ponuda mogu da budu poništeni ili modificovani u zavisnosti od odluke o prenošenju ovlašćenja upravljanja.

- (3) Troškovi koji se finansiraju u okviru programa IPA nijesu predmet nijednog drugog finansiranja iz budžeta Zajednice.
- (4) Osim stavova od 1 do 3 ovog člana, detaljnija pravila o podobnosti troškova mogu da budu definisana i Sporazumima o finansiranju ili Sektorskim sporazumima.

Član 20 Vlasništvo nad kamatom

Kamata zarađena na bilo kojem od računa u eurima koji se odnose na pojedine komponente ostaje u vlasništvu Korisnika. Kamata nastala finansiranjem programa od strane Zajednice knjiži se isključivo na taj program, a smatra se kao sredstvo za Korisnika u obliku nacionalnog javnog doprinosa i prikazuje se Komisiji u trenutku završnog zatvaranja programa.

Član 21 Tok revizije

Nacionalni službenik za ovjeravanje brine se da sve relevantne informacije budu dostupne kako bi se u svakom trenutku osigurao dovoljno dobar tok revizije. Te informacije uključuju dokumentovane dokaze o odobrenju zahtjeva za plaćanje, knjiženju i plaćanju takvih zahtjeva, te o obradi avansa, garancija i dugova.

Član 22 Intenzitet pomoći i stopa doprinosa Zajednice

- (1) Doprimos Zajednice obračunava se u odnosu na prihvatljive troškove, kao što je određeno u II dijelu Uredbe o sprovođenju IPA za svaku komponentu programa IPA.
- (2) Odlukama o finansiranju kojima se usvajaju godišnji ili višegodišnji programi za svaku komponentu programa IPA određuje se najviši indikativni iznos doprinosa Zajednice i shodno tome najviša stopa za svaku liniju prioriteta.

ODJELJAK V OPŠTA PRAVILA ZA SPROVOĐENJE

Član 23 Pravila o nabavci

- (1) Pomoć u okviru svih komponenti IPA vodi se u skladu sa pravilima za spoljnu pomoć koja su sadržana u Finansijskoj uredbi. To se ne odnosi na pomoć koja se sprovodi na osnovu prelaznih aranžmana člana 99 Uredbe o sprovođenju programa IPA u onom dijelu programa koji se ostvaruje na teritoriji država članica, osim ako država članica učesnica nije odlučila drukčije.
- (2) Rezultati postupaka nadmetanja objavljuju se u skladu sa pravilima iz prethodnog stava 1 i na način koji je detaljnije naveden u članu 24, stav 3 ovog Sporazuma.

- (3) Pravila za učestvovanje i porijeklo navedena u članu 19 Okvirne uredbe o programu IPA primjenjuju se na sve postupke dodjele ugovora u okviru programa IPA.
- (4) Svi ugovori o pružanju usluga, nabavci roba i ustupanju radova dodjeljuju se i sprovode se u skladu sa postupcima i standardnom dokumentacijom koju navodi i objavljuje Komisija za sprovođenje spoljnih operacija, a koja je na snazi u trenutku pokretanja predmetnog postupka, osima ako nije drukčije utvrđeno u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.

Član 24 Promovisanje i vidljivost

- (1) U slučaju centralizovanog i zajedničkog upravljanja, informacije o programima i operacijama obezbjeđuje Komisija uz pomoć nacionalnog IPA koordinatora, po potrebi. U slučaju decentralizovanog upravljanja i u svim slučajevima za programe ili djelove programa unutar komponente prekogranične saradnje koji se ne sprovode kroz podijeljeno upravljanje, Korisnik, posebno nacionalni IPA koordinator, obezbjeđuje informacije o programima i operacijama i njihovo promovisanje. U slučaju podijeljenog upravljanja, države članice i Korisnik obezbjeđuju informacije o programima i operacijama i njihovo promovisanje. Informacije se usmjeravaju na građane i korisnike, sa ciljem naglašavanja uloge Zajednice i obezbjeđivanja transparentnosti.
- (2) U slučaju decentralizovanog upravljanja, operativne strukture su odgovorne za organizovanje objavljivanja popisa krajnjih korisnika, naziva operacija i iznosa finansiranja iz sredstava Zajednice alociranih na operacije dodjelom bespovratnih sredstava na sljedeći način:
 - a) Promovisanje se obavlja prema standardnoj prezentaciji, na za to određenom i lako dostupnom mjestu na internet stranicama Korisnika. Ukoliko takva promocija putem interneta nije moguća, informacije se objavljuju bilo kojim drugim odgovarajućim sredstvom, uključujući nacionalni službeni list.
 - b) Promovisanje se vrši tokom prvih šest mjeseci u godini nakon zatvaranja budžetske godine prema kojoj su sredstva dodijeljena Korisniku.
 - c) Korisnik je dužan da Komisiji dostavi adresu mjesta promovisanja. Ukoliko se informacije objavljuju na neki drugi način, Korisnik je dužan da Komisiji dostavi potpune podatke o korišćenim sredstvima.
 - d) Operativne strukture dužne su da osiguraju da krajnji korisnik bude informisan o tome da prihvatanje sredstava ujedno predstavlja i prihvatanje njihovog uključivanja na ovaj objavljeni popis korisnika. Svi lični podaci sadržani u ovom popisu svakako se obrađuju u skladu sa zahtjevima Uredbe (EZ) br. 45/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. decembra 2000. godine o zaštiti osoba pri obradi ličnih podataka u ustanovama i tijelima Zajednice i o slobodnom protoku takvih podataka ⁽⁵⁾, i uz propisno poštovanje zahtjeva sigurnosti.

⁵ Sl. list L 8, od 12. januara 2001, str. 1

- (3) U slučaju decentralizovanog upravljanja, nadležna tijela pripremaju obavještenje o dodjeli ugovora, nakon potpisivanja ugovora, i šalju ga Komisiji radi objavljivanja. Obavještenje o dodjeli ugovora može objaviti i Korisnik u odgovarajućim nacionalnim publikacijama.
- (4) Komisija i nadležne nacionalne, regionalne ili lokalne vlasti Korisnika ugovaraju usklađen niz aktivnosti radi dostupnosti i promovisanja u Crnoj Gori informacija o pomoći u okviru programa IPA. Postupci za sprovođenje tih aktivnosti navode se u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.
- (5) Sprovođenje aktivnosti iz stava 4 je odgovornost krajnjih korisnika, a može se finansirati iz iznosa opredijeljenog za date programe ili operacije.

Član 25 Odobranje olakšica za realizaciju programa i izvršenje ugovora

- (1) U cilju osiguranja djelotvorne realizacije programa u okviru programa IPA, Korisnik je dužan da preduzme sve potrebne mjere kako bi osigurao:
 - a) da u slučaju tenderskih postupaka radi pružanja usluga, nabavke roba ili ustupanja radova fizička ili pravna lica kvalifikovana za učešće u postupcima nadmetanja u skladu sa članom 23 ovog Sporazuma imaju pravo na privremeni smještaj i boravak tamo gdje to značaj ugovora opravdava. To se pravo stiče tek nakon što je objavljen poziv na dostavljanje ponuda, a uživa ga tehničko osoblje potrebno za sprovođenje istraživanja i drugih mjera koje prethode izradi ponuda. To pravo prestaje mjesec dana nakon odluke o dodjeli ugovora;
 - b) da se osoblju koje učestvuje u aktivnostima koje finansira Zajednica i članovima njihovih najužih porodica ne mogu odobriti manje povoljne pogodnosti, povlastice i izuzeća od onih koji se obično odobravaju ostalom međunarodnom osoblju zaposlenom u Crnoj Gori, na osnovu bilo kojeg drugog bilateralnog ili multilateralnog sporazuma ili aranžmana za pomoć i tehničku suradnju;
 - c) da se osoblju koje učestvuje u aktivnostima koje finansira Zajednica i članovima njihovih najužih porodica dopusti ulazak u Crnu Goru, njihovo nastanjivanje u Crnoj Gori, rad i odlazak iz Crne Gore, kako to priroda predmetnog ugovora opravdava;
 - d) izdavanje svih dozvola potrebnih za uvoz roba, prije svega profesionalne opreme, potrebnih za izvođenje predmetnog ugovora, u skladu sa postojećim zakonima, pravilima i propisima Korisnika;
 - e) da će uvoz koji se obavlja u okviru instrumenta IPA biti oslobođen carina, uvoznih dažbina i drugih fiskalnih troškova;
 - f) izdavanje svih dozvola potrebnih za ponovni izvoz gore pomenutih roba, nakon što predmetni ugovor bude u potpunosti izvršen;
 - g) izdavanje odobrenja za uvoz ili kupovinu deviza potrebnih za sprovođenje predmetnog ugovora i primjena nacionalnih propisa o deviznoj kontroli na nediskriminatorni način prema izvođačima, bez obzira na njihovu

nacionalnost ili sjedište poslovanja;

- h) izdavanje svih dozvola potrebnih za iznošenje iz zemlje sredstava primljenih u vezi sa aktivnošću koja se finansira u okviru programa IPA, u skladu sa propisima o deviznoj kontroli u Crnoj Gori.
- (2) Korisnik je dužan da osigura punu saradnju svih relevantnih tijela. On obeubjeđuje i pristup preduzećima u državnom vlasništvu i ostalim državnim institucijama, koje učestvuju ili su neophodne u realizaciji programa ili izvršenju ugovora.

Član 26 Pravila o porezima, carinskim dažbinama i drugim fiskalnim troškovima

- (1) Osim u slučaju kada je drugačije određeno u Sektorskom sporazumu ili Sporazumu o financiranju, porezi, carinske i uvozne dažbine ili drugi troškovi s jednakim dejstvom ne finansiraju se iz sredstava programa IPA.
- (2) Primjenjuju se sljedeće detaljne odredbe:
- a) Carinske dažbine, uvozne dažbine, porezi ili fiskalni troškovi s jednakim dejstvom u slučaju uvoza robe na osnovu ugovora koji se finansira sredstvima Zajednice ne finansiraju se iz sredstava programa IPA. Uvezena roba o kojoj je riječ propušta se od mjesta ulaska u Crnu Goru da bi bila isporučena izvođaču, shodno odredbama predmetnog ugovora, i da bi se mogla odmah koristiti za potrebe redovnog izvršavanja ugovora, zanemarujući pri tom bilo kakva odlaganja ili sporove oko naplate pomenutih dažbina, poreza ili troškova;
 - b) Ugovori o pružanju usluga, nabavci roba ili izvođenju radova koje realizuju izvođači registrovani u Crnoj Gori ili strani izvođači, a koji se finansiraju iz sredstava Zajednice, u Crnoj Gori ne podliježu plaćanju poreza na dodatu vrijednost, taksu za ovjeru ili upis dokumentacije, odnosno fiskalnih opterećenja sa jednakim dejstvom, bilo da takva opterećenja već postoje ili će se tek uvesti. Izvođači iz EZ oslobođeni su plaćanja poreza na dodatu vrijednost (PDV) za pružene usluge, isporučenu robu i/ili radove koje su izvršili na osnovu ugovora sa EZ uz pravo izvođača na prebijanje ili oduzimanje ulaznog PDV plaćenog u vezi sa pruženim uslugama, isporučenom robom i/ili izvršenim radovima od ukupnog PDV koji su oni naplatili za bilo koju od svojih drugih transakcija. Ukoliko izvođači iz EZ nijesu u mogućnosti da iskoriste ovu mogućnost, imaju pravo na povraćaj PDV, plaćenog u Crnoj Gori, neposredno od poreskih organa po podnošenju pismenog zahtjeva uz priloženu potrebnu dokumentaciju koja je neophodna po nacionalnom/lokalnom zakonu za povraćaj i uz ovjereni primjerak predmetnog ugovora s EZ.

U smislu ovog Okvirnog sporazuma, termin „izvođač iz EZ“ tumači se kao fizičko ili pravno lice, koje pruža usluge i/ili isporučuje robu i/ili izvodi radove i/ili realizuje donaciju na osnovu ugovora sa EZ. Termin „izvođač iz

EZ“ obuhvata i savjetnike angažovane za pretpristupni period, koji se još nazivaju i rezidentni savjetnici za programe “bratimljenja” (“twinning”), kao i stručnjake uključene u “twinning” sporazume ili ugovore. Termin "ugovor sa EZ" podrazumijeva svaki pravno obavezujući dokument putem kojeg se neka aktivnost finansira u okviru IPA programa, a kojeg potpisuje EZ ili Korisnik.

Za ove izvođače važe proceduralne povlastice koje su najmanje jednake onima koje se primjenjuju na izvođače po osnovu bilo kojeg drugog bilateralnog ili multilateralnog sporazuma ili aranžmana o pomoći i tehničkoj saradnji.

- c) Dobit i/ili prihodi koji nastanu iz ugovora sa EZ, oporezuju se u Crnoj Gori u skladu sa nacionalnim/lokalnim poreskim sistemom. Međutim, fizička i pravna lica, uključujući osoblje privremeno nastanjeno izvan svoje zemlje, iz država članica Evropske unije ili drugih država prihvatljivih u okviru IPA, koja izvršavaju ugovore koji se finansiraju sredstvima Zajednice, oslobođena su tih poreza u Crnoj Gori.
- d) Lične stvari i kućni predmeti koji se uvoze za ličnu upotrebu fizičkih lica (i članova njihove najuže porodice), osim lokalno zaposlenih, koji obavljaju poslove definisane u ugovorima o tehničkoj saradnji, oslobođene su plaćanja carinskih dažbina, uvoznih dažbina, poreza i drugih fiskalnih troškova s jednakim dejstvom, s tim da navedene lične stvari i kućni predmeti budu ili ponovno izvezeni ili otuđeni u državi, u skladu s propisima koji su na snazi u Crnoj Gori nakon prestanka ugovora.

Član 27 Nadzor, kontrola i revizija Komisije i Evropskog revizorskog suda

- (1) Svi Sporazumi o finansiranju kao i iz njih proizašli programi i ugovori podliježu nadzoru i finansijskoj kontroli od strane Komisije, uključujući Evropsku kancelariju protiv pronevjere (European Anti-Fraud Office, OLAF) i revizije Evropskog revizorskog suda. To uključuje pravo Delegacije Komisije u Crnoj Gori da preduzme mjere *ex-ante* kontrole nad tenderskim i ugovornim postupcima koje sprovode predmetne operativne strukture, sve dok se od *ex-ante* kontrole ne odustane u skladu sa članom 16 ovog Sporazuma. Propisno ovlašćeni zastupnici ili predstavnici Komisije i OLAF-a imaju pravo da izvrše sve tehničke i finansijske provjere koje Komisija i OLAF smatraju neophodnim da bi pratili sprovođenje programa uključujući obilasku lokacija i prostorija u kojima se sprovode aktivnosti finansirane iz sredstava Zajednice. Komisija o takvim misijama unaprijed izvještava nadležna nacionalna tijela.
- (2) Korisnik je dužan da dostavi sve informacije i dokumente koji se od njega zatraže, uključujući sve kompjuterizovane podatke i da preduzme sve odgovarajuće mjere kako bi olakšao rad osobama koje su zadužene za obavljanje revizije ili inspekcije.

- (3) Korisnik je dužan da vodi odgovarajuću evidenciju i račune pomoću kojih usluge, roba, radovi i donacije koje se finansiraju na osnovu predmetnog Sporazuma o finansiranju mogu da se identifikuju u skladu sa sigurnim računovodstvenim postupcima. Korisnik je takođe dužan da osigura da zastupnici ili predstavnici Komisije, uključujući OLAF, imaju pravo pregleda ukupne relevantne dokumentacije i računa koji se odnose na stavke koje se finansiraju na osnovu predmetnog Sporazuma o finansiranju i da pomogne Evropskom revizorskom sudu da izvrši revizije vezane za korišćenje sredstava Zajednice.
- (4) Da bi obezbijedila efikasnu zaštitu finansijskih interesa Zajednice, Komisija, uključujući OLAF, može takođe izvršiti provjere i preglede na osnovu dobijene dokumentacije i na licu mjesta u skladu sa proceduralnim odredbama Uredbe Savjeta (EZ, Euratom) br. 2185/1996 od 11. novembra 1996⁶). Ove provjere i pregledi biće pripremljeni i izvedeni u bliskoj saradnji sa nadležnim organima koje odredi Korisnik i koji će na vrijeme biti obaviješteni o predmetu, svrsi i pravnoj utemeljenosti ovih provjera i pregleda, kako bi mogli da obezbijede svu potrebnu pomoć. Korisnik će odrediti službu koja će pružati pomoć na zahtjev OLAF-a u izvođenju istraga u skladu sa Uredbom Savjeta (EZ, Euratom) br. 2185/1996. Ukoliko Korisnik želi, provjere i pregledi na licu mjesta mogu da se vrše zajedno sa njima. Tamo gdje se učesnici u djelatnostima koje finansira Zajednica protive provjerama i pregledima na licu mjesta, Korisnik će, postupajući u skladu sa nacionalnim pravilima, pružiti Komisiji/inspektorima OLAF-a pomoć koja im je neophodna kako bi im se omogućilo da izvrše svoju dužnost u vršenju provjera ili pregleda na licu mjesta.

Komisija/OLAF će obavijestiti Korisnika što je prije moguće o svim činjenicama ili sumnjama koje se odnose na nepravilnost koju su zapazili tokom obavljanja provjera ili pregleda na licu mjesta. U svakom slučaju, Komisija/OLAF će morati da obavijeste gore pomenuti organ o rezultatima takvih provjera i pregleda.

- (5) Prethodno opisane kontrole i revizije primjenjuju se na sve izvođače i podizvođače koji su primili finansijska sredstva Zajednice, uključujući sve prateće informacije koje se mogu naći u dokumentima Nacionalnog fonda Korisnika koji se tiču nacionalnog doprinosa.
- (6) Ne dovodeći u pitanje odgovornosti Komisije i Evropskog revizorskog suda, račune i aktivnosti Nacionalnog fonda i, gdje je primjenjivo, operativnih struktura može, po nahođenju Komisije, da provjerava sama Komisija ili strani revizor kojeg je Komisija imenovala.

Član 28 Sprječavanje nepravilnosti i prevare, mjere protiv korupcije

- (1) Korisnik je dužan da osigura sprovođenje istrage i djelotvorno postupanje u slučajevima kada postoji sumnja u prevaru i nepravilnosti i da osigura

⁶ Sl. list L 292, od 15. novembra 1996, str. 2

⁷ Sl. list L 371, od 27. decembra 2006, str. 4

funkcionisanje mehanizma kontrole i izvještavanja koji je isti kao onaj predviđen u Uredbi Komisije (EZ) br. 1828/2006 od 8. decembra 2006.⁽⁷⁾., Komisija mora bez oklijevanja biti obaviještena u slučaju da postoji sumnja u prevaru ili nepravilnost.

- (2) Takođe, Korisnik će preduzeti sve odgovarajuće mjere da spriječi i da se suprotstavi bilo kojoj aktivnoj ili pasivnoj korupciji u bilo kojoj fazi postupka nabavke ili dodjeljivanja bespovratnih sredstava, kao i tokom sprovođenja odgovarajućih ugovora.
- (3) Korisnik će, uključujući osoblje odgovorno za sprovođenje djelatnosti koje finansira Zajednica, preduzeti sve mjere predostrožnosti koje su neophodne kako bi se izbjegao rizik sukoba interesa i odmah će obavijestiti Komisiju o bilo kakvom sukobu interesa ili situaciji koji bi mogla da prouzrokuje takav sukob.
- (4) Primjenjivaće se sljedeće definicije:
 - a) *Nepravilnost* označava bilo koje kršenje odredbe primjenjivih propisa i ugovora koje proizlazi iz radnje ili propusta privrednog subjekta, a koje ima, ili može imati, dejstvo na opšti budžet Evropske unije kroz neopravdanu troškovnu stavku.
 - b) *Prevara* označava bilo koju namjernu radnju ili propust koji se odnosi na: korišćenje ili dostavljanje lažnih, netačnih ili nepotpunih izvještaja ili dokumenata, koje kao svoje dejstvo ima protivpravno prisvajanje ili zadržavanje sredstava iz opšteg budžeta Evropskih zajednica ili budžeta kojima upravljaju Evropske zajednice ili neko drugi u njihovo ime; prikrivanje informacija čime se krši određena obaveza sa istim dejstvom; nenamjensko korišćenje tih sredstava.
 - c) *Aktivna korupcija* se definiše kao namjerna radnja kojom se službenom licu, za njega ili za treće lice, obećava ili daje, neposredno ili putem posrednika, materijalnu korist bilo koje vrste kako bi djelovao ili se uzdržao od djelovanja u skladu sa svojom dužnošću, ili obavljao svoje funkcije suprotno svojim službenim dužnostima na način koji šteti, ili će vjerovatno štetiti, finansijskim interesima Evropskih zajednica.
 - d) *Pasivna korupcija* se definiše kao namjerna radnja službenog lica koje neposredno ili putem posrednika, traži ili prima bilo kakvu vrstu materijalne koristi, za sebe ili za treće lice, ili prihvata obećanje takve prednosti, kako bi djelovalo ili se uzdržalo od djelovanja u skladu sa svojom dužnošću, ili obavljalo svoju funkciju suprotno svojim službenim dužnostima na način koji šteti, ili će vjerovatno štetiti, finansijskim interesima Evropskih zajednica.

Član 29 Nadoknada novčanih sredstava u slučaju nepravilnosti ili prevare

- (1) Svaki dokazani slučaj nepravilnosti ili prevare koji bude otkriven u bilo kojem trenutku tokom ostvarivanja pomoći u okviru IPA programa ili kao rezultat revizije, dovešće do nadoknade novčanih sredstava Komisiji od strane Korisnika.
- (2) Nacionalni službenik za ovjeravanje dužan je da vrati doprinos Zajednice isplaćen Korisniku od onih koji su počinili nepravilnost, prevaru ili korupciju ili imali koristi od nje, u skladu sa nacionalnim postupcima povraćaja. Činjenica da Nacionalni službenik za ovjeravanje nije uspio da povrati sva sredstva ili dio sredstava ne sprječava Komisiju da ta sredstva nadoknadi od Korisnika.

Član 30 Finansijske korekcije

- (1) U slučaju decentralizovanog upravljanja, da bi se obezbijedilo da se novčana sredstva koriste u skladu sa primjenjivim pravilima, Komisija primjenjuje postupak saldiranja računa ili mehanizme finansijske korekcije u skladu sa članom 53b(4) i 53c(2) Finansijske uredbe i u skladu sa detaljnim objašnjenjem u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.
- (2) Do finansijske korekcije može doći usljed:
 - utvrđivanja određene nepravilnosti, uključujući prevaru;
 - utvrđivanja slabosti ili nedostatka u sistemima upravljanja i kontrole Korisnika.
- (3) Ako Komisija ustanovi da su troškovi u okviru programa obuhvaćenih mehanizmima IPA nastali kršenjem primjenjivih pravila, ona odlučuje koji iznosi treba da budu izuzeti iz finansiranja iz sredstava Zajednice.
- (4) Obračun i utvrđivanje takvih korekcija, kao i predmetnih nadoknada, vrši Komisija, u skladu sa kriterijumima i postupcima iz članova 32, 33 i 34 ovog Sporazuma. Osim ovog Okvirnog sporazuma, primjenjuju se i odredbe o finansijskim korekcijama koje su definisane u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.

Član 31 Finansijska usklađivanja

U slučaju decentralizovanog upravljanja, Nacionalni službenik za ovjeravanje, koji u prvoj instanci snosi odgovornost za istraživanje nepravilnosti, sprovodi finansijska usklađivanja u slučajevima gdje su otkrivene nepravilnosti ili propusti u operacijama ili operativnim programima, otkazivanjem cjelokupnog ili dijela doprinosa Zajednice predmetnim aktivnostima ili operativnim programima. Nacionalni službenik za ovjeravanje uzima u obzir vrstu i težinu nepravilnosti i finansijski gubitak za doprinos Zajednice.

Član 32 Kriterijumi za vršenje finansijskih korekcija

- (1) Komisija može da izvrši finansijske korekcije, poništavanjem cjelokupnog ili dijela doprinosa Zajednice koji se odnosi na program, u situacijama iz člana 30(2) ovog Sporazuma.
- (2) U slučaju utvrđivanja pojedinačnih nepravilnosti, Komisija uzima u obzir sistemsku prirodu nepravilnosti prilikom odlučivanja o tome da li treba primijeniti paušalne ispravke, precizne ispravke ili ispravke zasnovane na ekstrapolaciji nalaza. Za Komponentu ruralnog razvoja, kriterijumi za finansijske ispravke navedeni su u Sporazumu o finansiranju ili Sektorskim sporazumima.
- (3) Prilikom odlučivanja o iznosu ispravke, Komisija uzima u obzir vrstu i težinu nepravilnosti i/ili stepen i finansijske implikacije slabosti ili nedostataka utvrđenih u sistemu upravljanja i kontrole u odnosnom programu.

Član 33 Postupak za finansijske korekcije

- (1) Prije donošenja odluke o finansijskoj korekciji, Komisija obavještava Nacionalnog službenika za ovjeravanje o svojim privremenim zaključcima i zahtijeva njegove komentare u roku od dva mjeseca.

U slučaju da Komisija predloži finansijsku korekciju na osnovu ekstrapolacije ili paušalne stope, Korisniku se daje mogućnost da utvrdi stvarni stepen nepravilnosti provjerom predmetne dokumentacije. U dogovoru sa Komisijom, Korisnik može ograničiti obim ove provjere na odgovarajuću mjeru ili uzorak predmetne dokumentacije. Osim u propisno opravdanim slučajevima, vrijeme dopušteno za ovu provjeru ne smije biti duže od dva mjeseca nakon dvomjesečnog razdoblja iz prvog pod-stava.

- (2) Komisija je dužna da razmotri sve dokaze koje Korisnik dostavi u okviru vremenskih rokova, pomenutih u stavu 1.
- (3) Komisija će nastojati da donese odluku o finansijskoj korekciji u roku do šest mjeseci nakon otvaranja postupka iz stava 1.

Član 34 Povraćaj sredstava

- (1) Svaki povraćaj sredstava u opšti budžet Evropske unije izvršava se prije datuma dospjeća navedenog u nalogu za povraćaj sredstava, sastavljenom u skladu s članom 72 Finansijske uredbe. Datum dospjeća je zadnji dan drugog mjeseca nakon izdavanja naloga.
- (2) Svako kašnjenje povraćaja sredstava uzrokuje nastanak kamate zbog kašnjenja s plaćanjem, počev od datuma dospjeća i zaključno na datum stvarnog plaćanja. Stopa takve kamate je jedan i po procentualnih poena iznad stope koju primjenjuje Evropska centralna banka u svojim glavnim poslovima refinansiranja, na prvi radni dan u mjesecu u kojem pada datum dospjeća.

Član 35 Ponovno korišćenje doprinosa Zajednice

- (1) Sredstva iz doprinosa Zajednice koja su otkazana poslije finansijskih korekcija, u skladu sa članom 30, uplaćuju se u budžet Zajednice, uključujući i kamatu na njih.
- (2) Doprinos koji je otkazan ili vraćen, u skladu sa članom 31 ovog Sporazuma, ne može se ponovo koristiti za aktivnost ili aktivnosti koje su bile predmet povraćaja ili usklađivanja, niti, u slučaju kada su povraćaj ili usklađivanje izvršeni zbog sistemske nepravilnosti, za postojeće aktivnosti u okviru cijele ili dijela linije prioriteta u kojoj se sistemska nepravilnost pojavila.

Član 36 Praćenje u slučaju decentralizovanog upravljanja, odbori za monitoring

- (1) U slučaju decentralizovanog upravljanja, Korisnik je dužan da, u roku od šest mjeseci nakon stupanja na snagu prvog sporazuma o finansiranju, uspostavi odbor za monitoring IPA programa, u saglasnosti sa Komisijom, da bi se obezbijedila usklađenost i koordinacija u sprovođenju komponenti IPA programa.
- (2) Odboru za monitoring IPA programa pomažu sektorski odbori za monitoring uspostavljeni u okviru komponenti IPA programa. Oni su vezani za programe ili komponente. Mogu uključivati predstavnike civilnog društva, gdje je to prikladno. Detaljnija pravila mogu biti predviđena u Sporazumima o finansiranju ili Sektorskim sporazumima.
- (3) Odbor za monitoring IPA programa dužan je da se uvjeri u sveukupnu djelotvornost, kvalitet i usklađenost sprovođenja svih programa i aktivnosti u pravcu ostvarivanja ciljeva iz višegodišnjih indikativnih planskih dokumenata i sporazuma o finansiranju.
 - (a) Odbor za monitoring IPA programa može Komisiji, Nacionalnom IPA koordinatoru i Nacionalnom službeniku za ovjeravanje predlagati mjere za obezbjeđenje usklađenosti i koordinacije između programa i aktivnosti koje se sprovode u okviru raznih komponenti, kao i sve korektivne mjere u komponentama, potrebne za obezbjeđenje ostvarenja opštih ciljeva pružene pomoći, i radi povećanja ukupne djelotvornosti. Može i relevantnom sektorskom odboru(ima) za monitoring predlagati odluke o korektivnim mjerama da bi se obezbijedilo postizanje pojedinačnih ciljeva programa i povećala djelotvornost pomoći pružene u okviru programa ili predmetne(ih) komponente(i) IPA programa;
 - (b) Odbor za monitoring IPA programa usvaja svoj interni poslovnik u skladu sa mandatom odbora za monitoring koji utvrđuje Komisija, a unutar institucionalnog, zakonodavnog i finansijskog okvira Crne Gore;
 - (c) Osim ako drugačije nije određeno u mandatu Odbora za monitoring koji utvrđuje Komisija, primjenjuju se sljedeće odredbe:

- aa) Članstvo Odbora za monitoring IPA programa uključuje predstavnike Komisije, Nacionalnog IPA koordinatora, Nacionalnog službenika za ovjeravanje, predstavnike operativnih struktura i strateškog koordinatora.
- bb) Predstavnik Komisije i Nacionalni IPA koordinador ko-predsjedavaju na sastancima odbora za monitoring IPA programa.
- cc) Odbor za monitoring IPA programa sastaje se najmanje jednom godišnje. Povremeno se mogu sazivati i sastanci na tematskoj osnovi.

Član 37 Praćenje u slučaju centralizovanog i zajedničkog upravljanja

U slučaju centralizovanog i zajedničkog upravljanja, Komisija može preduzeti sve mjere koje smatra neophodnim da bi pratila programe o kojima je riječ. U slučaju zajedničkog upravljanja, ove radnje mogu da se vrše zajedno sa dotičnom(im) međunarodnom(im) organizacijom(ama).

Član 38 Godišnji i završni izvještaji o realizaciji

- (1) Operativne strukture sastavljaju sektorski godišnji izvještaj i sektorski završni izvještaj o realizaciji programa za koje su odgovorne, u skladu sa postupcima koji su definisani za svaku pojedinu komponentu IPA programa u II dijelu Uredbe o sprovođenju IPA programa.

Sektorski godišnji izvještaji o realizaciji obuhvataju finansijsku godinu. Sektorski završni izvještaji o realizaciji obuhvataju čitavo razdoblje realizacije, a mogu uključiti i posljednji sektorski godišnji izvještaj.

- (2) Izvještaji iz stava 1 šalju se Nacionalnom IPA koordinadoru, Nacionalnom službeniku za ovjeravanje i Komisiji, pošto ih pregleda sektorski odbor za monitoring.
- (3) Na osnovu izvještaja iz stava 1, Nacionalni IPA koordinador, nakon provjere od strane odbora za monitoring IPA programa, šalje Komisiji i Nacionalnom službeniku za ovjeravanje godišnje i završne izvještaje o realizaciji pomoći koja se pruža na osnovu Uredbe o sprovođenju IPA programa.
- (4) Godišnji izvještaj o realizaciji iz stava 3, koji se šalje do 31. avgusta svake godine, a prvi put u 2008. godini, predstavlja sintezu raznih sektorskih godišnjih izvještaja, sačinjenih u okviru raznih komponenti i obuhvata informacije o:
 - a) postignutom napretku u realizaciji pomoći Zajednice, u odnosu na prioritete utvrđene u višegodišnjem indikativnom planskom dokumentu i različitim programima;
 - b) finansijskom sprovođenju pomoći Zajednice.

- (5) Završni izvještaj o realizaciji iz stava 3 odnosi se na cijeli period realizacije, a može da obuhvata i posljednji godišnji izvještaj pomenut u stavu 4.

Član 39 Zatvaranje programa u okviru decentralizovanog upravljanja

- (1) Nakon što Komisija od Korisnika primi zahtjev za konačnu isplatu, program se smatra zatvorenim čim se dogodi jedno od sljedećeg:
- Plaćanje preostalog iznosa koji je Komisija dužna da plati;
 - Izdavanje naloga za povraćaj sredstava od strane Komisije;
 - Oslobađanje od obaveze trošenja sredstava od strane Komisije.
- (2) Završetak programa ne dovodi u pitanje pravo Komisije da kasnije pristupi finansijskim korekcijama.
- (3) Završetak programa ne mijenja obavezu Korisnika da nastavi da čuva prateću dokumentaciju.
- (4) Osim u stavovima od 1 do 3 ovog člana, detaljnija pravila o završetku programa mogu da se definišu u Sporazumima o finansiranju ili Sektorskim sporazumima.

Član 40 Zatvaranje programa u okviru centralizovanog i zajedničkog upravljanja

- (1) Program je zatvoren kada su svi ugovori i donacije koje se finansiraju iz ovog programa zaključeni.
- (2) Poslije prijema zahtjeva za posljednju isplatu, ugovor ili donacija se smatraju zaključenim, čim se dogodi jedno od sljedećeg:
- plaćanje posljednjeg iznosa koji je Komisija dužna da plati;
 - izdavanje naloga za povraćaj od strane Komisije poslije prijema zahtjeva za posljednju isplatu;
 - oslobađanje od obaveze trošenja od strane Komisije.
- (3) Zaključenje ugovora ili donacije ne dovodi u pitanje pravo Komisije da kasnije pristupi finansijskim korekcijama.
- (4) Osim u stavovima od 1 do 3 ovog člana, detaljnija pravila o završetku programa mogu da se definišu u Sporazumima o finansiranju ili Sektorskim sporazumima.

ODELJAK VI ZAVRŠNE ODREDBE

Član 41 Konsultacije

- (1) Sva pitanja koja se odnose na izvršavanje ili tumačenje ovog Okvirnog sporazuma predmet su konsultacija između Strana ugovornica i mogu dovesti, ako je potrebno, do izmjena i dopuna ovog Okvirnog sporazuma.
- (2) Ako se ne izvrši obaveza definisana u ovom Okvirnom sporazumu i ako se ne preduzmu blagovremene mjere kojim bi se to ispravilo, Komisija može obustaviti finansiranje aktivnosti u okviru IPA programa nakon konsultacije sa Korisnikom.
- (3) Korisnik se može u cjelini ili djelimično odreći sprovođenja aktivnosti u okviru IPA programa. Strane ugovornice utvrđuju pojedinosti navedenog odricanja razmjenom pisama.

Član 42 Usklađivanje razlika, arbitraža

- (1) Razlike nastale usljed tumačenja, djelovanja i sprovođenja ovog Okvirnog sporazuma, na bilo kojem i na svim nivoima učestvovanja, rješavaće se mirnim putem, konsultacijama, kao što je utvrđeno u članu 41.
- (2) U slučaju da se rješenje ne može postići mirnim putem, svaka Strana ugovornica može pitanje podnijeti na arbitražu u skladu s Izbornim pravilima o arbitraži između međunarodnih organizacija i država, pri Stalnom arbitražnom sudu koja su na snazi na datum potpisivanja ovog Okvirnog sporazuma.
- (3) Jezik koji se koristi u arbitražnim postupcima je engleski. Organ koji vrši imenovanje je Generalni sekretar Stalnog arbitražnog suda, na pismeni zahtjev koji podnosi neka od Strana ugovornica. Odluka arbitraže je obavezujuća za sve strane i ne uključuje pravo na žalbu.

Član 43 Sporovi sa trećim licima

- (1) Ne dovodeći u pitanje nadležnosti suda, koji je određen u ugovoru kao nadležni sud za sporove proistekle iz datog ugovora između ugovornih stranaka u njemu, Evropska komisija uživa na teritoriji države Crne Gore imunitet od parničnog i drugog zakonskog postupka u vezi sa bilo kojim sporom između Evropske zajednice i/ili Korisnika i trećeg lica, ili između trećih lica, koji se neposredno ili posredno odnosi na pružanje pomoći Zajednice Korisniku prema ovom Okvirnom sporazumu, osim do one mjere do koje se u konkretnom slučaju Evropska zajednica izričito odrekla svog imuniteta.
- (2) Korisnik je dužan da u bilo kojem sudskom ili upravnom postupku pred sudom, tribunalom ili upravnom instancom u Crnoj Gori brani taj imunitet i zauzme stav kojim se na pravi način uzimaju u obzir interesi Evropske komisije. Tamo gdje je to potrebno, Korisnik i Evropska komisija pristupiće konsultacijama o stavu koji treba zauzeti.

Član 44 Obavještenja

- (1) Sva komunikacija u vezi sa ovim Okvirnim sporazumom vršiće se u pismenoj formi i na engleskom jeziku. Svako saopštenje mora biti potpisano i dostavljeno kao originalni dokument ili putem faksa.
- (2) Sva komunikacija u vezi sa ovim Okvirnim sporazumom mora se slati na sljedeće adrese:

Za Komisiju:
European Commission
Directorate-General Enlargement

1049 Brussels
BELGIUM
Faks: +32 2 295.95.40

Za Korisnika:
Vlada Crne Gore
Potpredsjednik Vlade za
evropske integracije
Jovana Tomaševića bb
81000 Podgorica
CRNA GORA
Faks: +382 81 224 552

Član 45 Aneksi

Aneksi se smatraju sastavnim dijelom ovog Okvirnog sporazuma.

Član 46 Stupanje na snagu

Ovaj Okvirni sporazum stupa na snagu na dan kada Strane ugovornice jedna drugu pismeno obavijeste o prihvatanju istog u skladu sa postojećim unutrašnjim zakonodavstvom ili procedurom svake od Strana.

Član 47 Izmjene i dopune

Sve izmjene i dopune dogovorene između Strana ugovornica vršiće se u pismenoj formi i predstavljajući dio ovog Sporazuma. Takve izmjene i dopune stupaju na snagu na datum koji odrede Strane ugovornice.

Član 48 Prestanak važenja

- (1) Ovaj Okvirni sporazum ostaje na snazi na neodređeno vrijeme osim ako ga jedna od Strana ugovornica na raskine uz pismeno obavještenje.
- (2) Po prestanku važenja ovog Okvirnog sporazuma, sva pomoć koja je u toku izvršenja sprovede se do svog završetka, u skladu sa Okvirnim sporazumom kao i svakim Sektorskim sporazumom i Sporazumom o finansiranju.

Član 49 Jezik

Ovaj Okvirni sporazum je sačinjen u dva primjerka na engleskom jeziku.

Potpisao/la, za Komisiju i u ime
Komisije

G-din Pierre Mirel
Direktor
Generalni direktorat za proširenje

Brisel,
Datum:

Potpisao/la, za Vladu i u ime
Vlade Crne Gore

G-đa Gordana Đurović
Nacionalni IPA koordinator
Potpredsjednik Vlade za evropske
integracije

Podgorica,
Datum:

ANEKS A

Dodjela funkcija i zajedničkih odgovornosti strukturama, nadležnim organima i tijelima, u skladu sa članom 8 Okvirnog sporazuma, između Komisije i Vlade Crne Gore

Preliminarna napomena:

Ovaj popis pokazuje glavne funkcije i opšte odgovornosti predmetnih struktura, nadležnih organa i tijelai. Popis ne treba smatrati konačnim. Dopunjava osnovni dio ovog Okvirnog sporazuma.

1) Službenik nadležan za akreditaciju (CAO)

- a) Službenika nadležnog za akreditaciju imenuje Korisnik. Službenik nadležan za akreditaciju je službenik visokog ranga u vladi ili državnoj administraciji Crne Gore.
- b) Službenik nadležan za akreditaciju je odgovoran za izdavanje, praćenje i suspendovanje ili povlačenje akreditacije Nacionalnog službenika za ovjeravanje (NAO).
 - i kao rukovodioca nacionalnog fonda, koji snosi sveukupnu odgovornost za finansijsko upravljanje sredstvima EU u Crnoj Gori i odgovara za zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija;
 - i imajući u vidu sposobnost Nacionalnog službenika za ovjeravanje da ispuni obaveze koje su neophodne za djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole u okviru IPA programa.

Akreditacija Nacionalnog službenika za ovjeravanje odnosi se i na Nacionalni fond (NF).

Službenik nadležan za akreditaciju dužan je da Komisiju obavijesti o akreditaciji Nacionalnog službenika za ovjeravanje kao i da informiše Komisiju o svim promjenama u vezi sa akreditacijom Nacionalnog službenika za ovjeravanje. To uključuje dostavljanje svih relevantnih pratećih informacija na zahtjev Komisije.

- c) Prije akreditacije Nacionalnog službenika za ovjeravanje, Službenik nadležan za akreditaciju je dužan da se uvjeri da su ispunjeni primjenjivi zahtjevi iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa. To uključuje provjeru usklađenosti sistema upravljanja i kontrole kojeg je Korisnik uspostavio radi djelotvornih kontrola, barem u onim oblastima koje su navedene u Dodatku Uredbe o sprovođenju IPA programa (kriterijumi za akreditaciju). Ovaj dodatak sadrži sljedeće opšte zahtjeve:

- Kontrolno okruženje (uspostavljanje i upravljanje organizacijom i zaposlenima), što uključuje načela etike i integriteta, upravljanje i izvještavanje o nepravilnostima, planiranje broja zaposlenih, zapošljavanje, obuku i ocjenjivanje uključujući upravljanje osjetljivim mjestima, osjetljive funkcije i sukob interesa, uspostavljanje pravnih osnova za tijela i pojedince, formalno uspostavljanje odgovornosti, nadležnosti, delegirane nadležnosti i svih potrebnih povezanih ovlaštenja za sve poslove i položaje u cijeloj organizaciji);
- Planiranje i upravljanje rizikom, što uključuje identifikaciju rizika, procjenu rizika i upravljanje rizikom, utvrđivanje ciljeva i alokaciju resursa shodno utvrđenim ciljevima, planiranje procesa realizacije;
- Kontrolne aktivnosti (sprovođenje mjera), što uključuje postupke provjere, postupke za nadzor kroz odgovorno upravljanje poslovima delegiranim na podređene, uključujući godišnje izvještaje o jemstvu od podređenih aktera, pravila za svaku pojedinačnu vrstu nabavke i poziva na dostavljanje prijedloga, procedure koje uključuju kontrolne liste za svaki korak nabavke i poziva na dostavljanje prijedloga, pravila i procedure o javnosti, procedure isplata, procedure za nadzor izvršavanja sufinansiranja, proračunske (budžetske) procedure da bi se osigurala dostupnost sredstava, procedure za kontinuitet operacija, računovodstvene procedure, procedure usaglašavanja, izvještavanje o izuzecima, među njima o odstupanjima od uobičajenih procedura odobrenih na odgovarajućem nivou, neodobrenim odstupanjima i utvrđenim propustima u kontroli, sigurnosne procedure, procedure arhiviranja, razdvajanje dužnosti i izvještavanje o slabostima interne kontrole;
- Aktivnosti praćenja (nadgledanje mjera), koje obuhvataju internu reviziju uz sastavljanje revizorskih izvještaja i preporuka, ocjena;
- Komunikacija (kojom se obezbjeđuje da svi akteri prime informacije koje su im neophodne da bi ispunili svoju ulogu), što obuhvata redovne koordinacione sastanke između različitih organa kako bi se razmijenile informacije o svim aspektima planiranja i sprovođenja i redovno izveštavanje na svim odgovarajućim nivoima o efikasnosti i djelotvornosti interne kontrole.

2) Nacionalni IPA koordinator (NIPAC):

- a) Nacionalnog IPA koordinatora imenuje Korisnik. Nacionalni IPA koordinator je visoko pozicionirani službenik u Vladi ili državnoj upravi Korisnika.
- b) Nacionalni IPA koordinator zadužen je za sveukupnu koordinaciju pomoći u okviru IPA programa.
- c) Nacionalni IPA koordinator obezbjeđuje partnerstvo između Komisije i Korisnika i blisku vezu između opšteg procesa pridruživanja i korišćenja pretprijetne pomoći u okviru IPA programa. On će snositi ukupnu odgovornost za

- usklađivanje i koordinaciju programa obezbijedenih na osnovu IPA programa;
 - izradu godišnjih programa za Komponentu pomoći u tranziciji i izgradnje institucija na nacionalnom nivou;
 - koordinaciju učešća Korisnika u relevantnim programima prekogranične saradnje kako sa državama članicama tako i sa državama drugih Korisnika, kao i u programima transnacionalne, međuregionalne i saradnje u području morskog basena u okviru drugih instrumenata Zajednice. Nacionalni IPA koordinator može da delegira poslove koji se odnose na ovu koordinaciju na Koordinatora programa prekogranične saradnje.
- d) Nacionalni IPA koordinator izrađuje i, nakon što ih pregleda Odbor za monitoring IPA programa, dostavlja Komisiji godišnje i završne izvještaje o sprovođenju IPA programa, definisane u članu 38 ovog Okvirnog sporazuma i u članu 61(3) Uredbe o sprovođenju IPA programa. Kopiju ovih izvještaja dužan je da pošalje Nacionalnom službeniku za ovjeravanje.

3) **Strateški koordinator:**

- a) Strateškog koordinatora imenuje Korisnik kako bi obezbijedio koordinaciju Komponente regionalnog razvoja i Komponente razvoja ljudskih resursa pod nadležnošću Nacionalnog IPA koordinatora. Strateški koordinator je subjekt u okviru državne uprave Korisnika koji nije direktno uključen u realizaciju predmetnih komponenti.
- B) Strateški koordinator vrši naročito sljedeće zadatke:
- koordinira pomoć koja je odobrena u okviru Komponente regionalnog razvoja i Komponente razvoja ljudskih resursa;
 - pravi prijedlog okvira za usklađivanje strategija, koji je definisan u članu 154 Uredbe za sprovođenje IPA;
 - obezbjeđuje koordinaciju između sektorskih strategija i programa.

4) **Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO)**

Nacionalnog službenika za ovjeravanje imenuje Korisnik. Nacionalni službenik za ovjeravanje je visoko pozicionirani službenik u Vladi ili državnoj upravi Korisnika.

Nacionalni službenik za ovjeravanje vrši sljedeće funkcije i preuzima sljedeće odgovornosti:

- a) kao rukovodilac nacionalnog fonda koji snosi sveukupnu odgovornost za finansijsko upravljanje sredstvima EU u Crnoj Gori i koji odgovara za zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija, Nacionalni službenik za ovjeravanje naročito vrši sljedeće zadatke koji se odnose na ove odgovornosti:
- pružanje uvjerenja o ispravnosti i zakonitosti predmetnih transakcija;
 - izrada i podnošenje Komisiji ovjerenih izvještaja o troškovima i zahtjeva za plaćanje; on snosi ukupnu odgovornost za tačnost zahtjeva za plaćanja i za prenos sredstava na operativne strukture i/ili krajnje korisnike;
 - potvrda postojanja i tačnosti elemenata sufinansiranja;
 - identifikacija i brzo saopštavanje svih nepravilnosti;
 - vršenje finansijskih prilagođavanja koja su neophodna u vezi sa otkrivenim nepravilnostima, u skladu sa članom 50 Uredbe za sprovođenje IPA;
 - osoba za kontakt o finansijskim informacijama koje se razmjenjuju između Komisije i Korisnika;
- b) kao lice koje je odgovorno za djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole u okviru IPA programa, Nacionalni službenik za ovjeravanje naročito izvršava sljedeće zadatke u vezi sa ovim odgovornostima:
- odgovara za izdavanje, praćenje, suspendovanje i povlačenje akreditacije operativnih struktura;
 - stara se o postojanju i djelotvornom funkcionisanju sistema upravljanja programima pomoći u okviru IPA programa;
 - obezbjeđuje da sistem interne kontrole koji se odnosi na upravljanje novčanim sredstvima bude djelotvoran i efikasan;
 - izvještava o sistemu upravljanja i kontrole;
 - stara se o funkcionisanju propisnog sistema izvještavanja i informisanja;
 - prati ispunjavanje nalaza iz revizorskih izvještaja, u skladu sa članom 18 ovog Okvirnog sporazuma i članom 30(1) Uredbe o sprovođenju IPA programa;
 - odmah obavještava Komisiju, uz kopiju obavještenja Službeniku nadležnom za akreditaciju, o svim značajnim promjenama koje se odnose na sistem upravljanja i kontrole.

Kao nužna posljedica odgovornosti pod tačkom a) i b), Nacionalni službenik za ovjeravanje sačinjava godišnju Izjavu o jemstvu utvrđenu u članu 17 ovog Okvirnog sporazuma i u skladu sa **ANEKSOM B** uz ovaj Sporazum, koja sadrži:

- a) potvrdu o djelotvornom funkcionisanju sistema upravljanja i kontrole;
- b) potvrdu o zakonitosti i ispravnosti predmetnih transakcija;
- c) informacije o svim promjenama u sistemima i kontrolama, i elemente pratećih računovodstvenih podataka.

Ako potvrde o djelotvornom funkcionisanju sistema upravljanja i kontrole i zakonitosti i ispravnosti predmetnih transakcija iz tačaka (a) i (b) ne mogu da se dobiju, Nacionalni službenik za ovjeravanje dužan je da obavijesti Komisiju, uz kopiju obavještenja Službeniku nadležnom za akreditaciju, o razlozima i potencijalnim posljedicama kao i o koracima koji su preduzeti da bi se stanje ispravilo i da bi se zaštitili interesi Zajednice.

5) Nacionalni fond (NF)

- a) Nacionalni fond je tijelo smješteno na nivou državnog ministarstva Korisnika koje je nadležno za centralni budžet i djeluje kao subjekt centralnog trezora.
- b) Nacionalni fond je zadužen za poslove finansijskog upravljanja programima pomoći u okviru IPA, pod nadležnošću Nacionalnog službenika za ovjeravanje.
- c) Nacionalni fond je naročito zadužen za organizaciju bankarskih računa, podnošenje zahtjeva za isplatu sredstava Komisiji, davanje odobrenja za prenos sredstava sa Komisije na operativne strukture ili na krajnje korisnike i podnošenje finansijskih izvještaja Komisiji.

6) Operativne strukture:

- a) Za svaku komponentu ili program u okviru IPA, formira se po jedna operativna struktura koja se bavi upravljanjem i realizacijom pomoći u okviru IPA. Operativna struktura je tijelo ili skup tijela unutar uprave Korisnika.
- b) Ova operativna struktura je odgovorna za upravljanje i sprovođenje pojedinačnih ili više IPA programa u skladu sa načelima dobrog finansijskog upravljanja. U tu svrhu, operativna struktura obavlja više funkcija u koje spada:
 - priprema godišnjih ili višegodišnjih programa;
 - praćenje realizacije programa i vođenje rada sektorskih odbora za monitoring definisanih u članu 36(2) ovog Okvirnog sporazuma i u članu 59 Uredbe za sprovođenje IPA, naročito kroz obezbjeđivanje dokumenata koji su potrebni za praćenje kvaliteta realizacije programa;

- izrada sektorskih godišnjih i završnih izvještaja o realizaciji, definisanih u članu 38(1) i (2) ovog Okvirnog sporazuma i u članu 61(1) Uredbe o sprovođenju IPA i, nakon što ih pregleda sektorski Odbor za monitoring, dostavljanje istih Komisiji, Nacionalnom IPA koordinatoru i Nacionalnom službeniku za ovjeravanje;
 - staranje o tome da se izbor i odobravanje operacija koje se finansiraju vrši u skladu sa kriterijumima i mehanizmima koji se odnose na date programe i da su te operacije u saglasnosti sa odgovarajućim pravilima Zajednice i nacionalnim pravilima;
 - uspostavljanje postupaka za čuvanje svih dokumenata koji se tiču troškova i revizije, koji su potrebni za adekvatnu kontrolu knjiženja;
 - organizovanje tenderskih postupaka, postupaka dodjele donacija, te proisteklog ugovaranja i vršenja plaćanja krajnjem Korisniku, kao i povraćaja od krajnjeg Korisnika;
 - staranje o tome da svi organi uključeni u sprovođenje aktivnosti imaju poseban računovodstveni sistem ili posebnu računovodstvenu kodifikaciju;
 - staranje o tome da Nacionalni fond i Nacionalni službenik za ovjeravanje dobiju sve neophodne informacije o postupcima i provjerama izvršenim u vezi sa troškovima;
 - uspostavljanje, sprovođenje i ažuriranje sistema izvještavanja i informisanja;
 - vršenje provjera da bi se utvrdilo da su prijavljeni troškovi stvarno izvršeni u skladu sa primjenjivim pravilima, da su proizvodi isporučeni i usluge izvršene u skladu sa odgovarajućom odlukom o odobrenju i da su zahtjevi za plaćanje od strane krajnjeg Korisnika tačni. Te provjere obuhvataju administrativne, finansijske, tehničke i fizičke aspekte operacija, zavisno od slučaja;
 - obezbjeđenje interne revizije svojih različitih konstitutivnih organa;
 - izvještavanje o nepravilnostima;
 - staranje o poštovanju zahtjeva u pogledu informisanja i javnosti.
- c) Rukovodioci tijela koja sačinjavaju operativnu strukturu moraju biti jasno imenovani i odgovorni su za zadatke dodijeljene njihovim odnosnim tijelima, u skladu sa članom 8(3) ovog Okvirnog sporazuma i članom 11(3) Uredbe o sprovođenju IPA.

7) **Revizorski organ**

- a) Revizorski organ određuje Korisnik i on je funkcionalno nezavistan od svih aktera u sistemu upravljanja i kontrole i postupa u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima revizije.
- b) Revizorski organ je zadužen za provjeru djelotvornog i stabilnog funkcionisanja sistema upravljanja i kontrole.
- c) Revizorski organ, pod nadležnošću svog direktora, vrši naročito sljedeće funkcije i preuzima sljedeće odgovornosti:
 - u toku svake godine, sačinjava i ispunjava **godišnji plan revizije**, koji obuhvata revizije koje treba da se izvrše da bi se provjerilo:
 - djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole;
 - pouzdanost računovodstvenih podataka koji se dostavljaju Komisiji.

Rad revizije uključuje sprovođenje revizije na odgovarajućem uzorku operacija ili transakcija i provjeru procedura .

Godišnji plan revizije se dostavlja Nacionalnom službeniku za ovjeravanje i Komisiji prije početka godine na koju se plan odnosi.

- dostavlja izvještaje i mišljenja kako slijedi:
 - **godišnji izvještaj o izvršenim revizijama** prema modelu iz ANEKSA C uz ovaj Okvirni sporazum u kojem su prikazana sredstava koja je revizorski organ koristio, i pregled eventualnih slabosti nađenih u sistemu upravljanja i kontrole ili u nalazima u vezi sa transakcijama do kojih se došlo putem revizija, izvršenih u skladu sa godišnjim planom revizije u toku prethodnog 12-omjesečnog perioda, koji se završava 30. septembra dotične godine. Godišnji izvještaj o izvršenim revizijama se upućuje Komisiji, Nacionalnom službeniku za ovjeravanje i Službeniku nadležnom za akreditaciju do 31. decembra svake godine. Prvi takav izvještaj će pokrivati period od 1. januara 2007. do 30. novembra 2007;
 - **godišnje revizorsko mišljenje** prema modelu definisanom u ANEKSU D uz ovaj Okvirni sporazum o tome da li sistemi upravljanja i kontrole funkcionišu djelotvorno i da li su usklađeni sa zahtjevima ovog Okvirnog sporazuma i Uredbe o sprovođenju IPA i/ili bilo kojih drugih sporazuma između Komisije i Korisnika. Ovo mišljenje se upućuje Komisiji, Nacionalnom službeniku za ovjeravanje i Službeniku nadležnom za akreditaciju. Odnosi se na isti period i ima isti krajnji rok kao i godišnji izvještaj o izvršenim revizijama;
 - **mišljenje o bilo kojem završnom izvještaju o troškovima** koji je Nacionalni službenik za ovjeravanje dostavio Komisiji u cilju zatvaranja nekog programa ili nekog njegovog dijela. Gdje je to adekvatno, konačni izvještaj o troškovima može da obuhvata zahtjeve za plaćanja u formi

- računa koji se dostavljaju jednom godišnje. Ovo mišljenje se bavi valjanošću završnog zahtjeva za plaćanje, tačnošću finansijskih informacija i, gdje je to adekvatno, praćeno je završnim izvještajem o izvršenim revizijama. Mišljenje se sačinjava prema modelu datom u
 - **ANEKSU E** uz ovaj Okvirni sporazum. Šalje se Komisiji i Službeniku nadležnom za akreditaciju u isto vrijeme kada i odgovarajući završni izvještaj o troškovima, kojeg podnosi Nacionalni službenik za ovjeravanje, ili najkasnije u roku od tri mjeseca od dostavljanja tog završnog izvještaja o troškovima.
- Dalji posebni zahtjevi za godišnji plan revizije i/ili izvještaje i mišljenja navedene u okviru prethodne tačke mogu da budu definisani u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.

Što se tiče metodologije za rad revizora, izvještaje o reviziji i mišljenja revizora, revizorski organ mora da postupa u skladu sa međunarodnim revizorskim standardima, a naročito kad je riječ o oblastima procjene rizika, revizorske značajnosti i uzorkovanja. Ta se metodologiju može upotpuniti daljim smjernicama i definicijama Komisije, naročito u vezi sa odgovarajućim opštim pristupom uzorkovanju, nivoima povjerljivosti i značajnosti.

ANEKS B

uz Okvirni sporazum između Komisije i Vlade Crne Gore

Izjava o jemstvu⁸

Nacionalnog službenika za ovjeravanje Crne Gore⁹

Ja, (*ime, prezime, zvanje ili funkcija*), Nacionalni službenik za ovjeravanje Crne Gore, ovim Komisiji podnosim [izjavu o troškovima] [račune i izjavu o troškovima]¹⁰ Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA) za Crnu Goru, za finansijsku godinu od 01.01.20xx. do 31.12.20xx.

Izjavljujem da sam uspostavio i nadgledao rad sistema upravljanja i interne kontrole u vezi sa komponentom IPA programa [1 do 5] (Godišnja izjava o upravljanju).

Potvrđujem, na osnovu svoje vlastite procjene i na osnovu informacija koje su mi na raspolaganju, uključujući, između ostalog, rezultate rada interne revizije, da:

- Troškovi prikazani [i računi podnijeti]¹⁰ Komisiji tokom finansijske godine od 01. 01. 20xx. do 31. 12. 20xx. daju¹⁰, po mojim najboljim saznanjima, objektivno, potpuno i tačno stanje troškova i primanja u vezi sa komponentom IPA programa [1 do 5] za gore navedenu finansijsku godinu;
- Sistem upravljanja i kontrole je bio djelotvoran u obezbjeđivanju prihvatljivog jemstva za zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija, uključujući, između ostalog, poštovanje načela dobrog finansijskog upravljanja;
- Sistem upravljanja i kontrole primijenjen za komponentu [1 do 5] nije se [značajno]¹¹ promijenio u poređenju sa opisom datim u trenutku podnošenja zahtjeva za prenos upravljanja (uzimajući u obzir promjene o kojima je Komisija bila obaviještena prethodnih godina);
- Poštovani su svi relevantni ugovorni odnosi koji bi, u slučaju nepoštovanja, mogli imati značajne posljedice na prikazane troškove [i podnijete račune]¹⁰ tokom referentnog razdoblja. Nije bilo slučajeva nepoštovanja pravila Zajednice koji bi mogli imati značajne posljedice na prikazane troškove [i podnijete račune]¹⁰ u slučaju nepoštovanja.

⁸ Po komponenti

⁹ Prema članu 27 Uredbe za sprovođenje programa IPA

¹⁰ Izabrali opciju za komponentu 5

¹¹ Gdje je odgovarajuće

Potvrđujem da sam, prema potrebi, preduzeo odgovarajuće mjere u vezi s izvještajima i mišljenjima revizorskog organa, koja su do danas izdata, u skladu sa članom 29 pravila o sprovođenju programa IPA.

[Ovo jemstvo ipak podliježe sljedećim rezervama <opisati i korektivne mjere>:

- ...
- ...].

Štaviše, potvrđujem da mi nije poznato da postoji neobjavljeno pitanje koje bi moglo štetiti finansijskim interesima Komisije.

(Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija Nacionalnog službenika za ovjeravanje)

ANEKS C

uz Okvirni sporazum između Komisije i Vlade Crne Gore

Godišnji revizorski izvještaj¹²

Revizorskog organa Crne Gore¹³

Upućen

- Evropskoj komisiji, Generalnom direktoratu ...
- Nadležnom službeniku za akreditaciju (CAO) Crne Gore i
- [primjerak]¹⁴ Nacionalnom službeniku za ovjeravanje (NAO) Crne Gore

1. UVOD

- Naznačiti komponentu/program IPA koje izvještaj pokriva
- Naznačiti tijela koja su uključena u pripremu izvještaja, uključujući i sam revizorski organ
- Opisati korake preduzete u pripremi izvještaja
- Naznačiti oblast izvršenih revizija (uključujući troškove koji su Komisiji prijavljeni za dotičnu godinu u vezi sa relevantnim aktivnostima)
- Naznačiti period koji je obuhvaćen ovim godišnjim revizorskim izvještajem (*prethodnih 12 mjeseci koji se završavaju 30/09/20xx*)

2. KRATAK PREGLED NALAZA

- Opisati prirodu i obim nalaza koji su proistekli i iz sistema i iz nezavisnog ispitivanja. (Ove nalaze razvrstati po kategorijama pozivanjem na njihov nivo važnosti – „glavni“, „srednje važnosti“ i „manje važnosti“. Spisak ovih nalaza prikazan je u aneksu uz ovaj izvještaj). Navesti greške, koje se smatraju sistemskim po prirodi i procijeniti vjerovatnoću naknadne kvalifikacije vezano za greške. Opisati i kvantifikovati sve nepravilnosti na koje se naišlo.

3. IZMJENE U SISTEMIMA UPRAVLJANJA I KONTROLE

- Navesti sve značajne izmjene u sistemima upravljanja i kontrole u odnosu na opis koji je dat u trenutku podnošenja prijave za prenošenje upravljanja (decentralizovano upravljanje) i od posljednjeg godišnjeg revizorskog izvještaja.
- Potvrditi da li su izmjene o kojima je riječ saopštene Nacionalnom službeniku za ovjeravanje u skladu sa Aneksom A 4) b) Okvirnog sporazuma.

¹² Po komponenti

¹³ Prema članu 29 (2) (b) Uredbe za sprovođenje programa IPA

¹⁴ Izabrati opciju

4. IZMJENE U GODIŠNJEM PLANU REVIZIJE

- naznačiti sve izmjene koje su izvršene u godišnjem planu revizije ili koje su predložene, uz davanje objašnjenja i razloga.
- S obzirom na gore navedene izmjene, opisati revizorski pristup koji je usvojen u odgovoru. Navesti posljedice izmjena i odstupanja, uključujući naznaku osnova za izbor svake dodatne revizije u kontekstu modifikovanog godišnjeg plana revizije.

5. SISTEMSKE REVIZIJE

- Navesti organe koji su obavili sistemsko testiranje u svrhe ovog izvještaja, uključujući i sam revizorski organ.
- Priložiti kratak pregled obavljenih revizija; navesti nivoe primijenjene za mjerenje značajnosti i pouzdanosti (%), već prema slučaju, i datum kada je revizorski izvještaj dostavljen Komisiji.
- Opisati osnov za izbor revizija u kontekstu godišnjeg plana revizije.
- Opisati načelne nalaze i zaključke izvedene iz revizorskih aktivnosti vezanih za sisteme upravljanja i kontrole, uključujući adekvatnost knjiženja za potrebe revizije i usklađenost sa zahtjevima i politikama Komisije.
- Naznačiti finansijski efekat nalaza.
- Obezbijediti informacije o aktivnostima preduzetim poslije revizorskih nalaza, a posebno o svim korektivnim i preventivnim merama koje su primijenjene ili se preporučuju.

6. REVIZIJE UZORKA AKTIVNOSTI

- Navesti tijela koja su obavila značajno testiranje u svrhe ovog izvještaja, uključujući i sam revizorski organ.
- Priložiti kratak pregled revizija i naznačiti broj obavljenih revizija, nivoe primijenjene za mjerenje značajnosti i pouzdanosti (%), već prema slučaju, i iznos provjerenih troškova, razložen po pozicijama, liniji prioriteta i/ili mjeri, ako su relevantne, praveći razliku između uzoraka na bazi rizika i statističkih uzoraka, zavisno od slučaja. Navesti procenat provjerenih troškova u odnosu na ukupne podobne troškove prijavljene Komisiji (i za dati period i kumulativno).
- Opisati osnov za izbor pregledanih aktivnosti.
- Opisati glavne rezultate nezavisnog ispitivanja, naznačivši posebno sveukupnu stopu finansijskih grešaka proporcionalno ukupnim revidiranim troškovima koji proizilaze iz uzorka.
- Obezbijediti informacije o aktivnostima preduzetim poslije revizije grešaka, primjeni finansijskih usklađivanja i/ili plana korektivnog djelovanja.
- Naznačiti sve finansijske korekcije do kojih je došlo.

7. KOORDINACIJA IZMEĐU REVIZORSKIH TIJELA I NADZORNIH AKTIVNOSTI REVIZORSKOG ORGANA

- Opisati postupak koordinacije između raznih državnih revizorskih tijela i samog revizorskog organa (ako je primjenjivo).
- Opisati postupak nadzora koji revizorski organ primjenjuje na druge revizorske organe (ako je primjenjivo).

8. STANJE POSLIJE REVIZIJE IZ PRETHODNIH GODINA

- Obezbijediti informacije, već prema slučaju, o stanju poslije revizorskih preporuka i rezultata revizije operacija iz ranijih godina.

9. SREDSTVA KOJA KORISTI REVIZORSKI ORGAN

- Opisati sredstva koja su upotrijebljena kako bi se sačinio ovaj Godišnji revizorski izvještaj.

ANEKS: Godišnji plan revizije za referentnu godinu (*prethodnih 12 mjeseci koji se završavaju 30/09/20xx*)

[Spisak nalaza prema tački 2 u gornjem tekstu]

[Spisak izmjena prema tački 4 u gornjem tekstu]

[Kratak pregled prema tački 5 u gornjem tekstu prema priloženom modelu]

[Kratak pregled prema tački 6 u gornjem tekstu prema priloženom modelu]

[Kratak pregled prema tački 5 u gornjem tekstu] ZA REVIZIJE SISTEMA

Datum izvršenja revizije sistema	Program/sistem gdje je izvršena revizija	Revizorsko tijelo	Troškovi prijavljeni u referentnoj godini	Ukupni kumulativni prijavljeni troškovi	Osnova za izbor programa

[Kratak pregled prema tački 6 u gornjem tekstu] ZA PRIJAVLJENE TROŠKOVE I REVIZIJE UZORKA

Fond	Referenca (CCI br.)	Program	Troškovi prijavljeni u referentnoj godini	Troškovi u referentnoj godini revidirani za proizvoljan uzorak		Iznos i procenat (stopa greške) nepravilnih troškova u proizvoljnom uzorku (3)		Ostali revidirani troškovi (4)	Iznos nepravilnih troškova u drugom uzorku troškova	Ukupni prijavljeni troškovi kumulativno	Ukupni troškovi revidirani kumulativno kao procenat ukupnih troškova prijavljenih kumulativno	Nivo značajnosti (%)	Nivo značajnosti (%)
				1.	2.	Iznos	%						

1. Iznos revidiranih troškova.
2. Procenat revidiranih troškova u odnosu na troškove prijavljene Komisiji u referentnoj godini.
3. Kada slučajni uzorak obuhvata više od jednog Fonda ili programa, informacije se daju za cijeli uzorak.
4. Troškovi iz dopunskog uzorka i troškovi iz slučajnog uzorka koji nijesu u referentnoj godini.

ANEKS D

uz Okvirni sporazum između Komisije i Vlade Crne Gore¹⁵

Godišnje revizorsko mišljenje

Revizorskog organa Crne Gore¹⁶ o sistemima upravljanja i kontrole

Upućen

- Evropskoj komisiji, Generalnom direktoratu..... ,
- Službeniku nadležnom za akreditaciju (CAO) Crne Gore i
- [kopija]¹⁷ Nacionalnom službeniku za ovjeravanje (NAO) Crne Gore

Uvod:

Ja, (*prezime, ime, zvanična titula ili funkcija*), rukovodilac Revizorskog organa Crne Gore, (*ime određenog Revizorskog organa*), razmotrio sam funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole za aktivnosti po komponenti [1 do 5] Instrumenta pretpristupanja (IPA) u prethodnom dvanaestomjesečnom periodu dana (*datum*), kao što je predstavljeno u opisu koji je dostavljen Komisiji, dana (*datum*), u trenutku podnošenja zahtjeva za prenošenje upravljanja, (uzimajući u obzir izmjene o kojima je Komisija obaviještena u prethodnim godinama, dana (*datum*), zajedno sa izmjenama koje su naznačene u godišnjem revizorskom izvještaju koji je priložen uz ovo mišljenje).

Cilj ovog pregleda je da se izda mišljenje o usklađenosti sistema upravljanja i kontrole sa Okvirnim sporazumom i/ili svim drugim sporazumima između Komisije i Crne Gore u okviru IPA, kao i da se vidi da li se ovi sistemi upravljanja i kontrole – osmišljeni tako da doprinose izradi pouzdanih [izvještaja o troškovima] [računa i izvještaja o troškovima]¹⁸ koji se prezentiraju Komisiji, a time i da oobezbjeđuju, između ostalog, zakonitost i pravilnost transakcija na kojima se ovi izvještaji zasnivaju – djelotvorno sprovode.

Obaveze Nacionalnog službeniku za ovjeravanje i revizora:

Nacionalni službenik za ovjeravanje je odgovoran, između ostalog, za pripremu i pravičan prikaz Izjave o jemstvu, u skladu sa članom 25 Uredbe o sprovođenju IPA programa (IPA uredba). Ova obaveza obuhvata izjavu Komisiji koja se odnosi na istinitost, kompletnost i tačnost prijavljenih troškova [i dostavljenih računa]¹⁷, kao i da li

¹⁵ Po komponenti

¹⁶ Po članu 29(2)(b) Uredbe o sprovođenju IPA programa

¹⁷ Izabrati opciju

¹⁸ Izabrati opciju u zavisnosti od komponente

efikasno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole po IPA programu obezbjeđuje dovoljnu garanciju u pogledu zakonitosti i pravilnosti transakcija na kojima se ova Izjava i zasniva.

Nacionalni službenik za ovjeravanje treba da zasniva svoj/svoju procjenu na svim informacijama koje su mu/joj na raspolaganju. To uključuje i rad interne revizorske službe.

Moja obaveza u ovom izvještaju – u skladu sa članom 29(2)(b) druga alineja IPA Uredbe – je da **iznesem mišljenje** o efikasnom funkcionisanju sistema upravljanja i kontrole koji su ustanovljeni za aktivnosti po IPA komponenti [1 do 5] u prethodnom dvanaestomjesečnom periodu, koji se završio dana (*datum*) u svim značajnim aspektima.

Naše revizije se organizuju imajući na umu ovaj cilj (kao i sa ciljem da se pribave mišljenja o prijavljenim troškovima [i godišnjim računima Komponente 5]¹⁹ i završnim izvještajima o potraživanjima. Mi organizujemo sveobuhvatni plan rada za reviziju kako bismo ispunili sve naše obaveze po članu 29 IPA Uredbe. Mi nismo planirali i obavili naše revizije tako da bismo mogli da iznesemo sveopšte mišljenje o pouzdanosti Izjave o jemstvu Nacionalnog službenika za ovjeravanje kao takve. Međutim, mi navodimo kakvi su naši zaključci o tome da li rezultati revizorskog posla koji smo obavili daju osnov bilo kakvim značajnim sumnjama u vezi sa Izjavom o jemstvu. Mi smo naročito procijenili da li su rezultati naše revizije konzistentni sa prisustvom ili odsustvom rezervi od strane Nacionalnog službenika za ovjeravanje u odnosu na Izjavu o jemstvu. Obavili smo naše revizije u skladu sa međunarodnim revizorskim standardima. Ovi standardi zahtijevaju, između ostalog, da se pridržavamo etičkih zahtjeva i da planirano i obavljamo revizije kako bi se stekla dovoljna uvjerenja na kojima ćemo zasnivati naše mišljenje.

Vjerujem da obavljeni posao obezbjeđuje solidnu osnovu za naše mišljenje.

Obim pregleda:

Revizorski zadaci obavljani su u skladu sa godišnjim planom revizije koja se odnosi na ovu komponentu u toku razmatranog dvanaestomjesečnog perioda i izvještaj o njima je dat u godišnjem revizorskom izvještaju koji obuhvata period do ... (*datum*).

Naša, sistemski zasnovana, revizija obuhvatila je pregled, na bazi testiranja, izvedbe i rada sistema upravljanja i kontrole koje je korisnik uspostavio radi efikasnog upravljanja onim rizicima koji predstavljaju opasnost za izradu pouzdanih [izvještaja o troškovima] [računa i izvještaja o troškovima]¹⁷ koji su podnijeti Komisiji.

Naznačiti eventualna ograničenja u obimu pregleda:

- Objasniti ograničenja

¹⁹ Po komponenti

Mišljenja revizora:

[Opcija 1 – Bezuslovno mišljenje

Na osnovu gore pomenutog pregleda, mišljenja sam da su u periodu od 1. oktobra 20xx. godine do 30. septembra 20xx. +1 godine), sistemi upravljanja i kontrole uspostavljeni za komponentu [1 do 5], da bi doprinijeli izradi pouzdanih [izvještaja o troškovima] [računa i izvještaja o troškovima]¹⁷ koji se podnose Komisiji i na taj način pomogli da se obezbijedi, između ostalog, zakonitost i pravilnost transakcija na kojima se zasnivaju ovi izvještaji, funkcionisali efikasno i da su, što se tiče njihove izvedbe i primjene, bili u svim značajnim aspektima u skladu sa svim primjenjivim zahtjevima Okvirnog sporazuma o programu IPA i/ili svim drugim sporazumima između Komisije i Crne Gore u okviru IPA. Bez iznošenja mišljenja o sveopštoj pouzdanosti Izjave o jemstvu, zaključujem da Izjava o jemstvu koju je izdao Nacionalni službenik za ovjeravanje nije sadržala nikakvu vrstu prikaza koji bi bio značajno nekonzistentan sa našim revizorskim nalazima i koji bi zbog toga dao bilo kakav povod da se sumnja da li je Izjava o jemstvu tačno sastavljena u skladu sa važećim zakonodavstvom.

Revizije su obavljene između DAN/MJESEC/20XX. godine i DAN/MESEC/20XX. godine. Izvještaj o mojim nalazima je dostavljen istog dana kad i ovo mišljenje.

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija određenog načelnika Revizorskog tijela)

[Opcija 2 – Uslovno mišljenje²⁰

Na osnovu gore navedenog pregleda, mišljenja sam da su u periodu od 1. oktobra 20xx. godine do 30. septembra 20xx. +1 godine), sistemi upravljanja i kontrole ustanovljeni za komponentu [1 do 5], da bi doprinijeli izradi pouzdanih [izvještaja o troškovima] [računa i izvještaja o troškovima]¹⁷, koji se podnose Komisiji, i kako bi time pomogli da se obezbijedi, između ostalog, zakonitost i regularnost transakcija na kojima se zasnivaju ovi izvještaji, funkcionisali efikasno i da su, što se tiče njihove izvedbe i primjene, bili u svim značajnim aspektima u skladu sa svim primjenjivim zahtjevima Okvirnog

²⁰ Primjenjivo ili zbog neslaganja sa Nacionalnim službenikom za ovjeravanje ili zbog ograničenja obima sporazuma o IPA i/ili svih drugih sporazuma između Komisije i Crne Gore u okviru IPA, osim u sljedećem:

- Navesti i objasniti rezerve (zbog neslaganja sa Nacionalnim službenikom za ovjeravanje ili zbog ograničenja u obimu pregleda); naročito navesti dotična tijela
- Navesti da li se rezerve ponavljaju/da li su sistemskog ili jednokratnog karaktera

Kao posljedica toga, [Crna Gora][...tijelo][svi drugi akteri] **nije ispunila** zahtjeve Okvirnog sporazuma IPA i /ili drugih sporazuma između Komisije i Crne Gore u okviru IPA.

Cijenim da je **efekat** izražene rezerve (izraženih rezervi) jednak ... EUR [%] ukupnih prijavljenih troškova, što odgovara ... EUR [%] javnog doprinosa. Ugroženi doprinosi Zajednice prema tome iznosi Bez iznošenja mišljenja o sveopštoj pouzdanosti Izjave o jemstvu u cjelini, zaključujem da je Izjava o jemstvu koju je izdao Nacionalni službenik za ovjeravanje sadržala tvrdnju (tvrdnje) koja(e) je(su) značajno neusklađena(e) sa našim revizorskim nalazima i koja(e) zbog toga daje(u) izvjestan povod da se sumnja u to da je Izjava o jemstvu tačno sastavljena u skladu sa važećim zakonodavstvom koje se odnosi na taj aspekt. Ova/ove tvrdnja(e) i neusklađenost(i) je/su: <opisati tvrdnju>

Revizije su obavljene između DAN/MJESEC/20XX. godine i DAN/MJESEC/20XX. godine. Izvještaj o mojim nalazima je dostavljen istog dana kad i ovo mišljenje.

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa)]

Opcija 3 – Negativno mišljenje

Na osnovu gore navedenog pregleda, mišljenja sam da u periodu od 1. oktobra 20xx. godine do 30. septembra 20xx. +1 godine), sistemi upravljanja i kontrole ustanovljeni za komponentu [1 do 5], da bi doprinijeli izradi pouzdanih [izvještaja o troškovima] [računa i izvještaja o troškovima]¹⁷, koji se podnose Komisiji, i kako bi time pomogli da se obezbijedi, između ostalog, zakonitost i regularnost transakcija na kojima se zasnivaju ovi izvještaji, **nijesu** funkcionisali efikasno i da su, što se tiče njihove izvedbe i primjene, bili u značajnim aspektima **neusklađeni** sa primjenjivim zahtjevima Okvirnog sporazuma o IPA i/ili svih drugih sporazuma između Komisije i Crne Gore u okviru IPA.

Ovo nepovoljno mišljenje zasniva se na sljedećim zapažanjima:

- Opisati okolnosti koje su dovele do izraženih rezervi – kao i značajne implikacije u pogledu usaglašenosti sa pravilima Zajednice – i naročito naziv ugroženog organa, ako je primjenjivo.

Zbog efekata pitanja opisanih u prethodnom stavu [Crna Gora] [... tijelo] [drugi akter(i)] **nije ispunila** zahtjeve Okvirnog sporazuma IPA i /ili drugih sporazuma između Komisije i Crne Gore u okviru IPA.

Revizije su obavljene između DAN/MJESEC/20XX. godine i DAN/MJESEC/20XX. godine. Izvještaj o mojim nalazima je dostavljen istog dana kad i ovo mišljenje.

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa)]

[Opcija 4 – Uzdržavanje od davanja mišljenja

S obzirom na značaj predmeta rasprave iz prethodnog stava, **ne izražavam mišljenje** o djelotvornosti sistema upravljanja i kontrole u okviru komponente programa IPA [1 do 5] u periodu od 1. oktobra 20xx. godine do 30. septembra 20xx. +1 godine) i njihovoj usklađenosti sa Okvirnim sporazumom IPA i/ili drugim sporazumima između Komisije i Crne Gore u okviru IPA. Bez iznošenja mišljenja o sveopštoj pouzdanosti Izjave o jemstvu u cjelini, zaključujem da je Izjava o jemstvu koju je izdao Nacionalni službenik za ovjeravanje sadržala tvrdnju(e) koja(e) je(su) značajno neusklađena(e) sa našim revizorskim nalazima i koja(e) zbog toga daje(u) izvjestan povod da se sumnja u to da je Izjava o jemstvu tačno sastavljena u skladu sa važećim zakonodavstvom koje se odnosi na taj aspekt. Ova/ove rezerva(e) i neusklađenost(i) je/su: <opisati rezervu>

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa)]

ANEKS E

uz Okvirni sporazum između Komisije i Vlade Crne Gore²¹

Revizorsko mišljenje

Revizorskog organa Crne Gore²²
o završnom izvještaju o troškovima [programa sa brojem: ...]
[o računima i izvještajima o troškovima komponente 5]²³
[o dijelu ... programa sa brojem: ...]
[kao što je pokazuje prateći završni Revizorski izvještaj]²⁴

Upućeno

- Evropskoj komisiji, Generalnom direktoratu..... ,
- Službeniku nadležnom za akreditaciju (CAO) Crne Gore

1. Uvod:

Ja, (*prezime, ime, zvanična titula ili funkcija*), načelnik Revizorskog organa Crne Gore, (*naziv određenog Revizorskog organa*), razmotrio sam rezultate revizija obavljenih na programu (navesti program – naslov, komponentu, period, referentni (CCI) broj) od strane i u okviru nadležnosti Revizorskog organa u skladu sa planom rada revizije [i preduzeo dodatne aktivnosti koje sam prema vlastitoj procjeni smatrao potrebnim].

2. Obaveze Nacionalnog službenika za ovjeravanje (NAO) i revizora:

U skladu sa članom 25 Uredbe o sprovođenju IPA programa (IPA Uredba), priprema i pravična prezentacija izvještaja o troškovima koji su dostavljeni Komisiji, kao i obezbjeđenje zakonitosti i pravilnosti transakcija na kojima se zasnivaju ovi izvještaji, u nadležnosti su Nacionalnog službenika za ovjeravanje.

[Ova nadležnost obuhvata: planiranje, sprovođenje i održavanje interne kontrole relevantne za pripremu i pravičnu prezentaciju godišnjih računa u kojima nema značajnih pogrešnih izjava, bilo usljed prevare ili greške; izbor i primjena odgovarajućih računovodstvenih politika; i izrada računovodstvenih procjena koje su opravdane u datim okolnostima].²³

Moja obaveza u ovom izveštaju – u skladu sa članom 29(2)(b) treća alineja IPA Uredbe – je da **iznesem mišljenje** [o pouzdanosti završnog izvještaja o troškovima] [o pouzdanosti izvještaja o troškovima i godišnjih računa]²³ [i važnosti zahtjeva za konačno plaćanje]

²¹ Po komponenti

²² Po članu 29(2)(b) Uredbe o sprovođenju IPA programa

²³ Izabрати opciju za komponentu 5

²⁴ Već prema slučaju, u svakom slučaju ne primjenjuje se na komponentu 5

koje je dostavio Nacionalni službenik za ovjeravanje. Revizije sam obavio u skladu sa međunarodnim revizorskim standardima.

Ovi standardi zahtijevaju da planiram i obavljam revizije kako bi se dobila dovoljna garancija o tome da izvještaj o troškovima [i godišnji računi]²³ [i zahtjev za isplatu preostalog iznosa doprinosa Komisije programu] nema [nemaju] značajnih pogrešnih izjava [i garancija efikasnosti postupaka interne kontrole]²³

Mi organizujemo sveobuhvatni plan rada za reviziju kako bismo ispunili sve naše obaveze po članu 29 IPA Uredbe. Revizije su obuhvatile [pregled, na probnoj osnovi, dokaza koji potvrđuju iznose i informacije u završnom izvještaju o troškovima i zahtjevu za isplatu preostalog iznosa doprinosa Komisije programu] [pregled, na probnoj osnovi, dokaza koji potvrđuju informacije u godišnjim računima, pregled postupaka i odgovarajućeg uzorka transakcija radi dobivanja revizorskog dokaza o iznosima i informacijama u izvještaju o troškovima i računima]²³. [Revizije su obuhvatile usklađenost plaćanja sa propisima Zajednice samo što se tiče sposobnosti akreditovanih administrativnih struktura da osiguraju da se ta usklađenost provjeri prije nego što se plaćanje izvrši]²⁵.

Vjerujem da obavljene revizije obezbeđuju realnu osnovu za moje mišljenje.

3. Obim pregleda:

Izvršio sam pregled u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe.

<Obim pregleda ne predviđa formiranje mišljenja o zakonitosti i regularnosti transakcija na kojima se zasniva završni izvještaj o troškovima dostavljen Komisiji.>²⁶ <nije bilo ograničenja u pogledu obima pregleda.>²⁵

Obim je dalje bio ograničen sljedećim faktorima:

- a) ...
- b) ...
- v) ... , itd.

(Navesti sva ograničenja u pogledu obima pregleda, na primer, sistemske probleme, slabosti u sistemu upravljanja i kontrole, nedostatak prateće dokumentacije, slučajeve u sudskom postupku itd; i procijeniti iznose troškova i doprinosa Zajednice na koji to utiče. Ako Revizorski organ ne smatra da ograničenja imaju uticaj na završne prijavljene troškove, to treba navesti)

4. Greške i nepravilnosti

²⁵ Nije obavezno za komponentu 5

²⁶ Izabrali opciju

[Učestalost grešaka i slučajeva nepravilnosti utvrđenih prilikom obavljanja revizije nije takva da isključuje bezuslovno mišljenje s obzirom na zadovoljavajući način na koji se njima bavi Nacionalni službenik za ovjeravanje i trend njihovog pojavljivanja tokom vremena.]

III

[Učestalost grešaka i nepravilnosti utvrđenih prilikom obavljanja revizije i način na koji se njima bavio Nacionalni službenik za ovjeravanje su takvi da isključuju bezuslovno mišljenje. Spisak ovih slučajeva dat je u završnom izvještaju o reviziji zajedno sa naznakom njihovog eventualnog sistematskog karaktera i obima problema.]

5. Mišljenje revizora o završnom izvještaju o troškovima

[Opcija 1 – Bezuslovno mišljenje revizora

(Ako nije bilo nikakvih ograničenja u pogledu obima pregleda, a učestalost grešaka i slučajeva nepravilnosti i način na koji se njima bavio Nacionalni službenik za ovjeravanje ne isključuju bezuslovno mišljenje)

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenju u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], mišljenja sam da su računi dostavljeni Komisiji za poslove po IPA komponenti [1 do 5] za period od (datum) do (datum) (posebno izvještaj o troškovima) **predstavljani pravično u svim značajnim aspektima** <, uključujući i one koji se odnose na zakonitost i pravilnost predmetnih transakcija>²⁷ [i da su postupci interne kontrole obavljeni zadovoljavajuće]²³.]

III

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenju u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], mišljenja sam da završni izvještaj o troškovima **predstavlja pravično u svim značajnim aspektima** - <, uključujući i one koji se odnose na zakonitost i pravilnost predmetnih transakcija>²⁷ – troškove u okviru operativnog programa sa brojem: ... IPA komponente [1 do 5] za period od (datum) do (datum), i da je zahtjev za isplatu preostalog iznosa doprinosa Zajednice ovom programu važeći.]

Revizije su obavljene između DAN/MjESEC/20XX. godine i DAN/MjESEC/20XX. godine.

Mjesto i datum izdavanja

Potpis

²⁷ Uključiti opciono za komponente gde je primjenjivo (vidjeti fusnotu 6 u gornjem tekstu)

(Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa)]

[Opcija 2 – Uslovno mišljenje revizora

(Ako nije bilo nikakvih ograničenja u pogledu obima pregleda i/ili učestalost grešaka i slučajeva nepravilnosti i način na koji se njima bavio Nacionalni službenik za ovjeravanje zahtijevaju uslovno mišljenje, ali ne opravdavaju nepovoljno mišljenje za sve troškove o kojima je riječ.)

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenju u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], mišljenja sam da su računi dostavljeni Komisiji za poslove po IPA komponenti [1 do 5] za period od (datum) do (datum) predstavljeni pravično u svim **značajnim aspektima** - <, uključujući i one koji se odnose na zakonitost i pravilnost predmetnih transakcija>²⁷ [i da su postupci interne kontrole obavljeni zadovoljavajuće]²³ - **osim** u sljedećem:

- a) ...
- b) ...
- v) ... , itd.

(Navesti rezerve, naročito organe na koje se odnose, i objasniti, npr. da li se ponavljaju, da li su sistemske ili jednokratne)

Cijenim da je **efekat** rezerve(i) ... EUR [%] ukupnih prijavljenih troškova, što odgovara ... EUR [%] javnog doprinosa. Doprinos Komisije koji je oštećen tako iznosi].

III

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenju u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], mišljenja sam da završni izvještaj o troškovima **predstavlja pravično u svim značajnim aspektima** - <, uključujući i one koji se odnose na zakonitost i pravilnost predmetnih transakcija>²⁷ – troškove plaćene u okviru operativnog programa sa brojem: ... IPA komponente [1 do 5] za period od (datum) do (datum), i da je zahtjev za isplatu preostalog iznosa doprinosa Zajednice ovom programu važeći **osim** što se tiče pitanja o kojima je riječ u tački 3 u gornjem tekstu i/ili zapažanja u tački 4 koja se odnose na učestalost grešaka i slučajeva nepravilnosti i način na koji se njima bavio Nacionalni službenik za ovjeravanje.

Cijenim da je efekat rezerve(i) ... EUR [%] ukupnih prijavljenih troškova, što odgovara ... EUR [%] javnog doprinosa. Doprinos Komisije koji je oštećen tako iznosi].

Revizije su obavljene između DAN/MESEC/20XX. godine i DAN/MESEC/20XX. godine.

Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa)]
[Opcija 3 – Negativno mišljenje revizora

(Ako su priroda i obim grešaka i slučajeva nepravilnosti i način na koji se njima bavio Nacionalni službenik za ovjeravanje tako opsežni da se izražavanje rezervi ne smatra odgovarajućim za objavljivanje obmanjujuće prirode završnog izvještaja o troškovima u cjelini)

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenju u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], a posebno u pogledu prirode i obima grešaka i slučajeva nepravilnosti i činjenice da se Nacionalni službenik za ovjeravanje njima nije bavio na zadovoljavajući način kako je iznijeto u tački 4, mišljenja sam da računi dostavljeni Komisiji za poslove po IPA komponenti [1 do 5] za period od (datum) do (datum) **nijesu** predstavljeni pravično u svim značajnim aspektima [i postupci interne kontrole nijesu obavljani na zadovoljavajući način]²³.]

IIi

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenju u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], mišljenja sam da završni izvještaj o troškovima **ne** predstavlja pravično ni u jednom značajnom aspektu - <, uključujući i one koji se odnose na zakonitost i pravilnost predmetnih transakcija>²⁷ – troškove plaćene u okviru operativnog programa sa brojem: ... IPA komponente [1 do 5] za period od (datum) do (datum), i da zahtjev za isplatu preostalog iznosa doprinosa Zajednice ovom programu **nije** važeći.]

Revizije su obavljene između DAN/MESEC/20XX. godine i DAN/MESEC/20XX. godine.

(Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija određenog načelnika Revizorskog tijela)]

[Opcija 4 – Izjava revizora koja ne sadrži mišljenje o finansijskom stanju

(Ako je bilo većih ograničenja u pogledu obima pregleda tako da se ne može donijeti nikakav zaključak o pouzdanosti završnog izvještaja o troškovima bez značajnog daljeg rada)

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenju u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], a posebno što se tiče pitanja o kojima je riječ u tački 3, **nijesam u mogućnosti da iznesem mišljenje.**

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa)]

- [kopija za: Nacionalni službenik za ovjeravanje Crne Gore]²⁶